

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Географічний факультет
Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Виконала:

студентка VI курсу, 602 групи,
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014.07 «Середня освіта
(географія)» ОП «Географія»

Зеленівська Майя Володимирівна

Керівник: доктор педагогічних наук,
професор кафедри економічної географії
та екологічного менеджменту
Чубрей Олександра Степанівна

Чернівці, 2023

ЗМІСТ

	ВСТУП.....	3
Розділ 1.	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1.1.	Сутність сучасної сфери освіти та основні напрями її розвитку	5
1.2.	Реформування освітньої системи України «Нова українська школа»	10
1.3	Використання міжнародного досвіду для вдосконалення освітньої політики України	21
	Висновки до розділу I..	30
Розділ 2	НОВІТНІ МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ	31
2.1.	Інноваційні методи навчання в умовах НУШ	31
2.2.	Особливості проєктної діяльності в НУШ	37
2.3.	Технології критичного мислення	41
2.4.	Інтерактивні методи навчання та їх використання в НУШ	48
	Висновки до розділу II	54
Розділ 3	ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	55
3.1.	Сучасні аспекти викладання географії в умовах трансформаційних змін	55
3.2	Аналіз програми з географії для НУШ	59
	Висновки до розділу III	66
Розділ 4	ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	67
4.1.	Проблеми викладання географії у сучасних умовах	67
4.2.	Рекомендації для покращення викладання географії на сучасному етапі	74
	ВИСНОВКИ	80
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82

ВСТУП

Актуальність теми. Час вимагає змін у всіх сферах життя людини, й освіта, насамперед школа, – одна з найпопулярніших сфер, якої ці зміни стосуються. Саме школі доручається важлива роль – формувати особистість, здатну жити і працювати в реаліях сьогодення. У контексті освітніх реформ та модернізації в Україні, зокрема реалізації Концепції Нової української школи, відбулися значні зміни у змісті та методиці навчання школярів, які ґрунтуються на інтегративно-тематичному підході.

Дослідження численних різноманітних джерел показало, що останнім часом в освіті увага приділяється інтеграційним процесам, але проблематика їх створення та розвитку висвітлена мало, більшість наукових досягнень щодо інтеграційних процесів присвячені теоретичним і методологічним засадам цих процесів, тобто розвиток педагогічних компонентів інтеграції базується насамперед на аналізі самого поняття «інтегруючі науки» та цілеспрямованому дослідженні вступного етапу інтеграції змісту освіти – міжпредметних зв'язків. Поєднання науки та наукових знань має вирішальне значення для вдосконалення освіти в глобалізованому світі.

Мета дослідження: охарактеризувати особливості викладання географії в умовах Нової української школи, запропонувати новітні методи та підходи навчання в умовах трансформаційних змін освітньої системи в Україні.

Завдання:

- дослідити сутність і значення викладання географії в умовах Нової української школи та основні напрями її розвитку;
- вивчити міжнародний досвід у реформування шкільної освіти.
- розкрити значення новітніх методів та підходів до навчання в Новій українській школі;
- здійснити аналіз викладання географії в умовах Нової української школи;

– розглянути проблеми та перспективи викладання географії в сучасних умовах

Об’єкт дослідження: викладання географії в умовах Нової української школи.

Предмет дослідження: новітні методи та підходи навчання в умовах Нової української школи.

Методологія та методи дослідження: джерелознавчий системний аналіз, психолого-педагогічної, методичної та географічної літератури відповідно до теми дослідження; психолого-педагогічні методи збору емпіричних даних; зберігання та візуалізація інформації; графічне моделювання; статистичні та аналітичні матеріали, а також результатів власних досліджень.

Інформаційна база дослідження: основу інформаційної бази даного дослідження складають навчальні посібники, монографії, наукові статті.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку літератури. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Сутність сучасної сфери освіти та основні напрями її розвитку

Протягом історії розвитку педагогічної науки категорія виховання розглядалася з багатьох сторін: виховання як процес, як результат, як система і як цінність. Сьогодні освіту необхідно вивчати з дещо іншої точки зору: освіту як складову людської культури, як накопичений людський капітал, як соціальне благо. Перші три погляди широко висловлені в навчальній літературі. Зупинимося лише на уточненні деяких моментів [1, с. 59].

Перша позиція передбачає розвиток особисті в умовах навчального закладу або за допомогою самоосвіти, системи знань, умінь і навичок, досвіду діяльності мотивації і практика усвідомлення, ціннісних орієнтацій і стосунків між учителем і учнями, вихователі та учні, їх вплив і взаємодія один з одним.

Другий – опис рівня досягнень у розвитку знань, навичок, досвіду та відносин. Отже, саме це суть освіти. Розглянуті позиції свідчать про те, що акцент робиться на знаннях як відповідному результату духовного багатства людства, накопиченого людством в історичному досвіді. Такий підхід передбачає накопичення знань, формування умінь і навичок (психологічно орієнтований підхід), сприяє соціалізації особистості, входженню її в суспільство [3, с. 103].

З цієї точки зору їх можна вважати системами життєзабезпечення людини. Навчальний процес перетворюється на академізм і знання і водночас стає абсолютною цінністю. В умовах сьогодення найбільш актуальним є виклик не до знань, умінь і навичок, а до компетенцій і навичок [10, с. 73].

У Концепції модернізації сучасної освіти до 2010 р. одним із важливих концептуальних положень інновацій змісту освіти проголошено компетентнісний підхід.

Компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація Г.Д. Бухарова, Л.Д. Старикова – «Сучасна освіта: сутність і напрями розвитку Сучасна освіта: сутність та напрями розвитку на реалізацію цілей освіти: здатність до навчання,

самовизначення, самоактуалізацію, соціалізацію і розвиток індивідуальності». Як інструментальних засобів досягнення цих цілей виступають принципово нові освітні конструкти: компетентності та компетенції [1, с. 60-61].

Компетентність – це інтегрована якість людини, що формується на основі сукупності знань, умінь і предметного досвіду, відображених у процесі теоретичної підготовки та застосування на практиці, демонструє їх у діяльності на функціональному рівні розуміння. Компетентність розглядається як синтез пізнавального, дисциплінарного та особистого досвіду і є здатністю людини досягати компетентності в конкретній практичній діяльності (компетентність у дії). Системний підхід до освіти передбачає сукупність послідовних освітніх програм і національних освітніх стандартів, мережу їх реалізації навчальними закладами та організаціями управління освітою. Так, поняття «освіта» уточнено в законі «Про освіту». Дана позиція може бути названа управлінською. Вона тільки регламентує, що входить в освіту як систему. Найважче розглядати освіту з точки зору ціннісного підходу [3, с. 104].

Під впливом перетворень, що відбуваються в країні, функції освіти та виховання стають набагато ширшими і важливішими, ніж просто навчання, готуючи людину до будь-якої роботи. Утверджується особистісно орієнтований підхід, за якого освіта виступає як надбання певної особистості, як цінність, придатна для конкретної людини. Важливою зміною суспільної свідомості є переорієнтація освіти на нові фундаментальні цінності: від забезпечення виробничих та економічних потреб робочої сили певної якості до забезпечення власних потреб шляхом отримання відповідних якісних освітніх послуг. [10, стор. 74-75].

Цікавий підхід до освіти як складової людської культури. Культура й освіта тісно пов'язані між собою. Важко уявити життя людини без передачі майбутнім поколінням культурних зразків і способів взаємодії людини з навколишнім світом. Освіта, з одного боку, є засобом поширення культури, з іншого – сприяє формуванню нової культури. Дотепер існує думка, що освіта і культура знаходяться по різні боки «бар'єру». Прикладом цього можуть бути труднощі, з

якими дисертаційні комісії з педагогічних наук схвалюють роботи, тематика яких містить слово «культура» [1, с. 62].

Звичайно, такий підхід не підтримується повністю. Життя змінюється, воно не зупиняється і вносить нові значення в розуміння того, що раніше було відомо і прийнято науковим співтовариством, йде процес утвердження нових семантичних норм. Нині сфера освіти набуває пріоритетного значення, а зміст освіти є одним із чинників, що сприяють економічному та соціальному прогресу суспільства та має бути спрямований на забезпечення права особистості на самовизначення, створення умов для самореалізації особистості. [10, с. 76].

Освіта в сучасний час спрямована на забезпечення належного рівня загальної та професійної культури кожної людини, особистого духовного розвитку, професійної кваліфікації та професійної компетентності в тій чи іншій галузі [3, с. 105-106].

Нове трактування категорії освіти в законі «Про освіту» зумовило можливість розглядати її не лише з точки зору особистісно орієнтованої освіти, а й з точки зору особистісно орієнтованого підходу. В умовах бурхливого суспільного розвитку освіта відіграє роль накопиченого людського капіталу, який може бути реалізований в іншій життєдіяльності. З точки зору цього підходу категорія освіти має яскраво виражений соціальний аспект.

Безумовно, необхідно розглядати освіту з точки зору єдності освіти, виховання і навчання як основних категорій педагогічної науки. У цьому випадку виховання і навчання можна вважати двома взаємозалежними і обумовленими аспектами однієї категорії «освіта». Результативність кожного компонента оцінюється на основі освіти та підготовки. Центральною ідеєю виховання визнається ідея безперервного розвитку людини як активного суб'єкта.

Розуміння розвитку як безперервного процесу має поєднуватися з принципом розвивального навчання, який орієнтує навчальну діяльність не лише на пізнання світу, а й на його перетворення. Це пов'язано з переходом до відкритої системи освіти. Відкритість як нова умова функціонування сучасних систем професійної підготовки у світі передбачає її широку взаємодію із суспільством, органічну

участь у ринкових відносинах із визнанням пріоритету замовника (роботодавця) у підготовці кадрів [10, с. 77].

Серед пріоритетних завдань виховання – формування у свідомості молодого покоління наукового образу світу – природного, соціального, індивідуального, образу, що найповніше відображає об'єктивну дійсність і найглибше. Сучасний світ – це насамперед гуманізація та демократизація стосунків між людьми. Це нові форми спілкування, нові форми контактів між людьми та виховання толерантного ставлення до інших народів [1, с. 63].

Питання освіти, яким би воно не було, є універсальним у тому сенсі, що воно є універсальним і представляє цінність, спільну для всіх народів світу. Суспільство, перебуваючи в процесі постійного розвитку, забезпечує людину через освіту і через освіту реалізує нові потреби, пов'язані з тенденціями та протиріччями нового 21 століття. До основних належать [3, с. 107-108]:

- здатність до навчання, тобто здатність людини постійно підвищувати свій рівень знань, опановуючи нові види діяльності, в тому числі професійну;
- інтелектуальний та фізичний розвиток, забезпечення успіху в оволодінні новими технологіями та збереженні здоров'я;
- креативність, тобто здатність мислити і творчо діяти не тільки в навчальному процесі, а й у майбутній професійній діяльності;
- духовність, патріотизм, людяність і толерантність.

Сучасний стан освіти характеризується зміною освітніх парадигм. У сучасній освіті з'являються нові системи, технології та підходи, що породжує нове психологічне ставлення до процесу навчання, яке називають інноваційним. Інноваційний процес – це нововведення в освіті, впровадження нового змісту та методів з іншими характеристиками, пов'язаними зі зміною змістових напрямків [3, с. 109]. Наразі відбувається зміна освітньої моделі. Головне протиріччя сучасної системи освіти полягає між стрімкими темпами розвитку знань у сучасному світі та обмеженою здатністю особистості засвоювати знання. Це протиріччя змушує педагогічну теорію відмовитися від ідеалу абсолютної освіти (всебічного розвитку

особистості) і перейти до нового ідеалу — максимального розвитку здібностей людини, саморегуляції та самовиховання.

Модернізація країни базується на модернізації освіти, на її структурному та змістовному оновленні. Необхідно зробити все можливе для забезпечення ресурсної забезпеченості освітньої галузі. Однак ресурси слід спрямовувати не на підтримку системи, а на її ефективне впровадження інновацій. Сучасна система освіти має перейти від режиму виживання до режиму сталого розвитку. Місія сучасної освіти полягає у створенні стабільності та соціального прогресу, відновленні та розвитку культурного та потенціалу країни [1, с. 64-65].

Загальною основою сучасних освітніх стратегій є гуманістична концепція, що базується на беззастережному визнанні людяності найвищою цінністю. Говорячи про проблеми сучасної освіти в слаборозвинених країнах, її не можна розглядати окремо від світових тенденцій. Проте в цих країнах нав'язують низку характеристик, пов'язаних із кризовою соціально-економічною ситуацією та відмовою від старих цінностей через соціокультурні зміни. Завданням освіти XXI століття є подолання кризи культури, духовності та гуманізму [10, с. 78]. Важливою частиною системи освіти, на нашу думку, є вивчення географії, як неодмінної складової навчального процесу в загальноосвітній школі. Можна сказати, що географія в іноземних школах є одним із традиційних і класичних предметів. Викладання географії починається перед викладанням багатьох інших природничих і гуманітарних предметів, що часто пояснюється майже вродженим бажанням людини пізнати середовище, в якому вона живе, що вона з найближчого оточення чи з віддалених місць.

Але цілком природно, що протягом історії шкільної географії її роль і зміст не змінювалися. Шкільна географія в країнах Західної Європи (Німеччина, Франція, Італія, Скандинавські країни та ін.) та країнах Центральної та Східної Європи (Польща, Чехія, Угорщина, Болгарія та ін.) загалом зуміла зберегти позиції, досягнувши певного рівня стабільності. Це ж стосується багатьох країн Азії, Латинської Америки та Австралії [1, с. 66].

Можливо, найбільший інтерес у цьому плані представлятимуть ті країни, які зможуть не тільки зберегти, а й значно посилити позиції цього предмета. Сполучені Штати, Великобританія, Китай і Японія можуть бути яскравими прикладами. Останнім часом в Англії (зокрема Англії та Уельсі) відбулися радикальні зміни. Як зазначав у ХІХ столітті британський географ-методист Майкл Нейш, при вивченні географії в школі основний акцент робиться на механічний підрахунок і запам'ятовування географічної номенклатури певної території [3, с. 110-111].

Щоб допомогти дітям запам'ятати всі деталі, навіть були придумані віршики, які вони повинні були запам'ятати. На початку 21 століття вчителі почали приділяти більше уваги розвитку різних навичок у дітей, зокрема малювати та читати карти, планувати територію та орієнтуватися навколишньому за допомогою схем. Протягом останніх двох десятиліть ряд вчених почали застосовувати освітні методи для дослідження за допомогою відеокліпів. Тому, виходячи з нашого дослідження, слід зазначити, що географія є фундаментальною для навчальної програми середньої освіти і має багату, багатовікову історію свого вивчення [10, с. 79-80].

1.2. Реформування освітньої системи України «Нова українська школа»

Розвиток системи ЗЗСО є одним із пріоритетів національного розвитку України. Різноманітні та багатогранні підходи та бачення реформування системи загальної освіти є характерними рисами сучасних демократичних суспільств, зокрема врахування думок груп інтересів у розробці сучасної освітньої політики: вчителів, шкільних адміністраторів, керівників різних відомств, батьків, громадськості та роботодавців.

Згідно з результатами наукових досліджень кінець 20-го і початок 21-го століття на рівні держави, влади та наукових організацій люди усвідомлюють, що система освіти вже не відповідає сучасні потреби молодих громадян; порівняно з європейською освітою вона стала менш ефективною і менш цікавою. Відповідно

до вимог часу необхідно змінити підхід і форму навчання. У результаті в Україні проведено масштабну реформу системи освіти, що триває 8 років під назвою «Нова українська школа» (НУШ): з 2016 року теоретичні засади впроваджуються на національному рівні, у 2017-2018 роках – пілотуються нові підходи до організації навчально-виховного процесу в ДНЗ та з 2018-2019 н.р. першокласники по всій Україні починають навчання за новими державними стандартами початкової освіти, що сприяє реалізації нової концепції української школи – «документа, який декларує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації освіти, індивідуального підходу, розвитку здібностей учнів, створюють освітнє та дисципліноване середовище, загалом приносять психологічний комфорт і сприяють розвитку здібностей дитячої творчості» [13].

Концептуальні основи розвитку освіти та її реформування ґрунтуються на поглядах класиків філософсько-педагогічної думки Платона, Арістотеля, Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Дьюї, В. Кілпатрік, Е. Коллінгс, Е. Паркер, Дж. Локк, І. Кант, Г. Гегель, М. Монтессорі, Я. Коменського та вітчизняних мислителів і педагогів – Г. Сковороди, Т. Шевченка, М. Грушевського, К. Ушинського, Б. Грінченка, В. Сухомлинського, С. Русової та ін. Серед найважливіших досягнень видатних педагогів – ідеї рівності людей і природної свободи, вільного виховання, принципу природослідування у вихованні, сприяння природному розвитку, обумовленому дитиною і створюється шляхом накопичення самостійного життєвого досвіду, заперечення авторитаризму, поєднання знань і діяльності в навчально-виховному процесі, вирішення поставлених завдань, накопичення особистого досвіду учнів, організація діяльності дітей у соціальному середовищі об'єднання, збагачення особистого досвіду, необхідність створення національної школи тощо.

На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні вітчизняні вчені: І. Гавриш, О. Глушко, Л. Кормич, Л. Кузьменко, О. Ляшенко, Ю. В. Актуальну проблематику вивчають Мальований, О. Павелків, О. Савченко, А. Ткачов та ін. Тому Л. Кузьменко зазначає, що модернізація освіти є однією з умов розвитку економіки держави і тому потребує кардинальних змін і перетворень відповідно до вимог ринку споживчого смаку, рівня розвитку науково-технічного прогресу тощо.

Безумовно, наголошує автор, освіта є одним із головних факторів розвитку держави (Кузьменко, 2016). Перспективи України із зарубіжного досвіду реформування вітчизняної освіти описали у своїх працях такі вітчизняні вчені: Н. Базелюк, В. Бутова, О. Глушко, Г. Головченко, І. Голуб, І. Іванюк, О. Кириєнко, С. Кравченко, О. Локшина, Ю.А. Підборський, А. Сбруєва, В. Ткаченко, О. Шпарик, О. Шапран, У. Щербей. Проблема модернізації фінської системи стала об'єктом дослідження зарубіжних вчених: В. Говарда, М. Бастедо, П. Сальберга, Л. Дарлінг-Хаммонда, М. Мякінена та інших [13].

Нова українська школа – це важлива реформа Міністерства освіти і науки України, головна мета якої – створити школу, де навчання буде комфортним і дасть учням не лише знання, як це відбувається зараз, а й їх застосовність. у повсякденному житті [17] .

НУШ – школа, яку учні люблять та із задоволенням її відвідують. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятися висловлювати свою думку та бути відповідальним громадянином. Водночас батьки також люблять відвідувати цю школу, адже панує співпраця та взаєморозуміння. Модернізаційні реформи «Нової української школи» (НУШ) у сфері загальної середньої освіти відповідали сподіванням прогресивного українського суспільства й ґрунтувалися на глибоких і фундаментальних національних освітніх традиціях . Передові теоретичні та освітні ідеї України та зарубіжжя ще не знайшли повного розкриття в науковій та навчальній літературі про сучасні реформи НАН. Концептуальні ідеї реформи «Нової української школи» розроблено відповідно до вимог часу та нових викликів, які постали перед українським суспільством після Революції Гідності та початку російського вторгнення в Україну у 2014 році. з одного боку, поява чіткої позиції щодо євроінтеграції, згуртування значної частини суспільства навколо загальноєвропейських цінностей: поваги до людської гідності, свободи вибору та відповідальності за цю гідність, демократії та збереження власної національної ідентичності. З іншого – російська агресія, анексія та окупація частини території, інформаційна війна та необхідність зміцнення обороноздатності держави.

За цих умов стає зрозумілим завдання створення структури реформування загальної освіти для вирішення цих завдань. Можна виділити три основні джерела концептуальних ідей реформування НУШ:

1. Набуття української освітньої ідеології, пов'язаної з цінностями і свободами кожної особистості, становлення української держави та формування національної системи освіти.
2. Поміркуйте над досвідом і уроками реформи старшої середньої освіти в Україні, особливо переходу на 12-річну освіту.
3. Врахування світових та європейських тенденцій сучасної загальної освіти та творча адаптація успішних практик провідних зарубіжних систем освіти.

Концепція реформи середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року як державна політика була схвалена урядом України наприкінці 2016 року, а реформа освіти була визначена як першочергова не лише на словах, а й на ділі, але з відповідними інвестиціями – цільовою освітньою субвенцією на його реалізацію (Кабінет Міністрів України, 2016) [18].

Оцінка концепції Національною академією наук України свідчить, що вона є відповіддю на певні виклики часу, які вважаються «невирішеними проблемами національної системи освіти та її фундаментального зв'язку – початкової освіти». Ці проблеми включають:

- великі відмінності між школами, що працюють у різних територіальних, соціальних і демографічних умовах;
- неповноцінно розвинена мережа дошкільних закладів, що унеможлиблює обов'язкове дошкільне навчання дітей старшого дошкільного віку;
- умови навчання дітей у більшості навчальних закладів не відповідають фізіологічним та психологічним особливостям розвитку учнів;
- фізичне та психологічне здоров'я дітей постійно погіршується;

- збільшення кількості дітей, які потребують тривалої та специфічної психолого-педагогічної підтримки;
- нижча якість освіти та мала кількість початкових шкіл у сільській місцевості;
- підтримка застарілих методів тощо.

Ще одним освітнім викликом, який необхідно подолати в процесі реформування Н, є «необхідність подолання побічних ефектів вузькоспеціалізованої освіти, таких як фрагментарність сприйняття світу, незадовільний стан комунікації між експертами, розробка не завершена інтеграційного процесу у суміжних наукових галузях» [21]. Тому не менш важливим підходом до реформування «Нової української школи» визнається інтеграція та похідне від неї поняття – «інтегрована освіта».

Узагальнюючи наведені міркування, зазначимо, що саме виклики часу спонукали до масштабного перегляду та вдосконалення освітніх програм, зміни змісту підготовки першокурсників, пріоритетів середньої освіти та підходів до середньої потрібна освіти надання освіти, відображено в концепції НУШ.

Вирішення проблеми фрагментарності та вузької спрямованості навчального процесу полягає в широкому застосуванні інтегрованого навчання, особливо запровадження інтегрованих курсів. До цих курсів у Новій українській школі входять інтегрований курс «Мистецтво» та інтегрований курс «Я досліджую світ», які є комплексною реалізацією умінь, видів діяльності, методів навчання інтегровано та індивідуально орієнтовано. Але якщо інтегрований курс «Мистецтво» був присутній у попередніх державних стандартах і програмах, то інтегрований курс «Я досліджую світ» є головним нововведенням реформи НУШ. Водночас усім відомо, що інтегрований курс «Я досліджую світ» є прямим запозиченням зарубіжного досвіду організації загального навчання.

Особливо слід звернути увагу на те, що в більшості країн світу сьогодні цілком поширене інтегроване навчання, природничі науки об'єднані в єдиний інтегрований предмет через «переплетення інтегрованих ниток» [27, с. 712-713] у програмі для сприяння зв'язкам між предметами. Однак кожна країна має свій шлях і час для впровадження комплексного та комплексного підходу до освіти. Наприклад, у Польщі інтегроване навчання запроваджено з 1999 року, але можливе лише для середньої освіти, з 1 по 3 класи.

До вересня 2017 року інтегрована освіта в Польщі мала більш тематичну, тобто змістову, інтегровану форму, в якій зберігався поділ на предмети. Наприклад, діти рахують білочок на математиці, пишуть про них на уроці рідної мови, вивчають особливості їхнього життя на природознавстві та малюють на уроках малювання. Зараз у Польщі студентська молодь окремо вивчає лише релігію та англійську мову [30]. У Нідерландах до 9 класу всі природничі та точні науки (крім математики) об'єднані в єдиний інтегрований курс під назвою «Природознавство». На цих уроках учні здобувають початкові знання з природознавства, фізики, хімії [31, с. 33].

Результати, отримані в процесі дослідження, дозволяють підтвердити, що завдяки ґрунтовним реформам, які успішно та вміло реалізував уряд Фінляндії разом із освітянами, Фінляндія отримала статус одного з лідерів у міжнародному освітньому просторі. Інтегрований курс «Я досліджую світ» побудований за аналогією з системою освіти Фінляндії, згідно з якою учні 1-3 класів вивчають загальний курс «Навколишній світ», що включає розділи: «Ріст і розвиток», «Дії вдома і в школі», «Спостереження за довкіллям та його змінами», «Дослідження та досліди, уявлення про важливі об'єкти та явища, Сталий розвиток». У майбутньому з 3 по 6 клас (початкова школа) у Фінляндії продовжать вивчати предмет «Екологічний світ», включаючи розділи біології, географії, фізики, хімії, санітарної освіти та розвитку, сталого розвитку [31, с. 33].

Фінляндія досягла провідного статусу країни з розвинутою системою освіти, досвід якої протягом останнього десятиліття застосовували багато дослідників і вчених. Серед зарубіжних вчених слід назвати: П. Sahlberg, L. Darling-Hammond, M. Mäkinen та ін.

Виявлення соціальних умов і факторів успіху фінської системи освіти також привертає увагу вітчизняних дослідників. Вчені по-різному пояснюють ефективність фінської системи освіти. Тому Ю. Підборський та О. Шапран вважають успіх сучасної фінської освітньої системи зумовленим історією, адже ще за часів Російської імперії (кінець XVIII ст.) Фінляндія була територією з найвищим рівнем писемності. З 1921 року загальна початкова освіта, що забезпечує грамотність, за законом є обов'язковою. У роки реформи (1972-1977) 9 років безкоштовного навчання стало обов'язковим. Це поклало початок нинішній дев'ятирічній системі «початкової школи».

На думку О. Бутової, історичні корені успіхів Фінляндії в галузі освіти «слід шукати насамперед у багатовіковому засвоєнні фінським суспільством протестантської трудової етики» [32, с. 7]. Дослідник зазначив, що формування людської поведінки визначається в основному екологічним контекстом, тобто суворими природно-кліматичними умовами, в яких проживають жителі Північної Європи, завдяки яким у них сформувалися цінності, які досі є визначальними для існування людини. Життя в країні сьогодні характеризується: колективне прийняття рішень, пошук справедливого розподілу, взаємодопомога, доброзичливість, відсутність агресії.

Визначення факторів забезпечення якості фінської шкільної системи є надзвичайно важливим для розвитку української національної системи освіти. О. Бутова зазначає, що школи у Фінляндії є відкритими системами, основні елементи яких враховуються: середовище, тобто суспільство, в якому знаходяться всі освітні функції школи; внески різного характеру (людські, фінансові, матеріальні, інформаційні); зворотний зв'язок або зв'язок між освітою та суспільством та ефективність освіти [32, с. 7]. Це дозволяє вченим проаналізувати всі компоненти

зовнішнього освітнього середовища, щоб зрозуміти ефективність навчального процесу у фінських школах. В. Ткаченко та О. Кириєнко визначили десять основних принципів, які забезпечують успіх реформи, а також стабільне та ефективне функціонування системи освіти Фінляндії. Підборський та О. Шапран [33] наводить 10 подібних характеристик фінської системи освіти. Узагальнимо ці події за такими позиціями:

1. Практичність. На початковому рівні діти отримують лише базові знання та навички, необхідні для життя в рівних умовах з усіх предметів: немає поглибленого вивчення кожного предмета, заборонено опитувати батьків та порівнювати учнів і вчителів, діти вивчають свої права з 1 класу та вміння оскаржувати дії дорослих у соціальних працівників тощо. Усі предмети спрямовані на практичні потреби освітян у майбутньому житті.

2. Індивідуальність. Для кожної дитини складається обов'язковий індивідуальний план навчання та розвитку (кількість матеріалів, кількість вправ і завдань, додаткові заняття визначаються індивідуально), інклюзивне навчання використовується широко, в малих групах або в індивідуальних надолужуючих організаціях.

3. Престижність. У Фінляндії вчитель є найпрестижнішою і високооплачуваною професією. Щоб підвищити владу та повагу вчителів, уряд проводить активну політику, спрямовану на створення позитивного іміджу вчителів як успішних та незалежних. Учитель у Фінляндії працює на перспективу, він мотивований розвивати оригінальні методики (йому вигідна академічна свобода), адже все це підвищить його оцінки і, відповідно, рівень матеріального забезпечення. Кожна школа – місце перевірки авторських методик. Принцип освітньої політики країни: інвестувати у вчителя – це інвестувати в майбутнє, у високі знання та вміння нового покоління.

4. Освітнє середовище. Навчання - це праця і відповідна кількість витрачених калорій, тому крім безкоштовного навчання у Фінляндії організують гаряче харчування, забирають учнів, забезпечують 100% підручниками, канцелярським

приладдям, комп'ютерами, ноутбуками та планшетами, безкоштовні екскурсії, без батьківської плати.

5. Гнучкість методів і технологій навчання. Вчителі не вводять нові теми, тому що вони є в підручнику, а навчають, використовуючи довідкову літературу, додаткові тексти, Інтернет, комп'ютер, щоб знайти необхідні матеріали для розв'язування задач. Вчителі та асистенти працюють з кожним учнем як консультант та оцінювач. Широко використовуються краєзнавчий і краєзнавчий компоненти, надається пріоритет творчому навчанню, передбачені гнучкі переходи від викладання окремого предмета до обговорення загальних проблем і розвитку критичного мислення. Водночас досвід Фінляндії показує, що учні досить добре підготовлені та успішно справляються за міжнародною системою оцінювання навчальних досягнень PISA, хоча в школі ще немає системи оцінювання.

6. Автономія. У системі освіти Фінляндії люди повністю довіряють міністерству, відповідальному за школи та вчителів, про що свідчить той факт, що навчальні заклади фактично повністю автономні у наданні освітніх послуг (це концепція, яка використовується у Фінляндії), в школах немає диктування примусових навчальних програм, система контрольних завдань тощо. У Фінляндії немає освітнього чи методичного відділу, інспекційного чи екзаменаційного кабінету, навчальна програма, надана Міністерством освіти та культури, містить лише загальні рекомендації.

7. Добровільність. Вчителі заохочують учнів вчитися, але не змушують їх вчитися. Якщо учні не хочуть (або не можуть) вчитися, вони направляють їх до майбутньої кар'єри. У кожній школі є спеціальний вчитель – тьютор, «учитель майбутнього», який допомагає учням обрати майбутню професію. Освітня реформа здійснюється лише на основі науково обґрунтованих кроків та моделювання. Так, у 1990-х роках, коли уряд Фінляндії реформував вищу та професійну освіту, було проведено дослідження та визначено, які спеціальності потрібні національному та загальноєвропейському ринку праці. Уряд Фінляндії та споріднені організації зосередилися на політехнічній освіті.

8. Незмінність реформаторського політичного курсу в освіті. Серед ключових факторів, що призвели до успіху модернізації системи освіти Фінляндії, були відмова наступників уряду від раптових і рішучих заходів, передбачуваність і прозорість дій уряду в галузі освіти. Започатковуючи реформи у Фінляндії, лідери основних політичних сил країни прислухалися до вчених, проповідували громадськості й досягли свого роду політичної угоди, згідно з якою, незалежно від партії, при владі (праві, ліві чи центристські), реформаторська політика партії не зміниться.

9. Багатовекторність впливу на хід реформ. У фінській системі думки уряду, вчителів-практиків і академічних експертів розглядаються одночасно щодо пропозицій модернізації змісту освіти. Багато пропозицій у Фінляндії надходять від вчителів. Така діяльність фінансово заохочується, але водночас пропозиції вивчаються експертним середовищем і мають відповідні вимоги щодо технічного оформлення, наукового рівня та методології. Як свідчать результати дослідження В. Бутової, показники загальної освіти Фінляндії в міжнародних рейтингах за останні роки дещо знизилися. Ситуація викликала негайну реакцію уряду та освітньої спільноти на фінський соціальний порядок, що призвело до створення програми HundreD, метою якої було протягом двох років вивчити 100 освітніх випадків із 100 країн світу. світ. інтелектуальних лідерів (вчителів, студентів, державних службовців) і випробували 100 сміливих освітніх ініціатив протягом року в 100 спеціально відібраних школах Фінляндії.

10. Спеціальне навчання педагогів та керівників закладів освіти. Значна увага приділяється питанню управління та діяльності закладів освіти. Керівники повинні пройти спеціальне навчання. Будь-які нововведення в освітньому процесі здійснюються через систему навчання. Педагоги не лише отримують детальний інструктаж, а й обов'язково проходять спеціальне навчання в регіональних центрах.

Важливо додати ще одну особливість фінської системи освіти, яку підкреслила В. Бутова: передачу молоді та студентам національної культурної

спадщини, цінностей і прагнень нації, як їх оцінити та зберегти. Повага до прав людини, гуманність, справедливість, демократія, співпраця, рівність і щастя є пріоритетами шкільної освіти.

Заслуговує на увагу наукове дослідження Н. Базелюк, у якому автор торкається ще одного важливого питання в аспекті нашого емпіричного дослідження: реформування системи підготовки майбутніх учителів початкової школи у Фінляндії. Проведені дослідження дозволили Н. Базелюк виділити та описати три основні етапи цього процесу:

I етап (70-ті рр. ХХ ст.): «університетизація» педагогічної освіти, стандартизація педагогічної освіти, нова оцінка місця педагогічних наук у підготовці вчителя, збільшення спрямованості педагогічної освіти на вирішення соціальних проблем. Заміна моделі «вчитель – освічений майстер» на модель «вчитель – фахівець із науково-обґрунтованим підходом до своєї роботи»;

II етап (90-ті рр. ХХ ст.): розвивається нове розуміння сутності, процесу й форм навчання та викладання. Студенти отримують більше можливостей для індивідуальної траєкторії навчання в університетах: вибір програм, термінів, темпів навчання; запроваджена модульна система організації навчання дає можливість обирати ті чи ті модулі відповідно до запиту студентів. Змінюється роль учителя: підвищення відповідальності студентів за результати навчання, урізноманітнення форм навчання веде до розвитку нового педагогічного мислення вчителя та оволодіння новими методами викладання; прагнення вчителів до професійного розвитку відіграє ключову роль в освітній реформі;

III етап (розпочався в 1999 році у зв'язку з підписанням Болонської декларації): ключовими поняттями у сфері підготовки вчителів стають «дослідно-орієнтоване навчання» та «освіта, яка базується на дослідженні», а основною проблемою – надання педагогічній освіті дослідницького характеру [40, с. 300-306].

1.3. Використання міжнародного досвіду для вдосконалення освітньої політики України

Модернізація суспільства має ґрунтуватися на реформі освіти, головним результатом якої є підготовка молоді до особистої відповідальності за власний добробут та добробут своєї громади. Загалом зміни в сучасній освіті базуються на трьох найважливіших аспектах: по-перше, це вимога всебічного, універсального та гармонійного розвитку особистості; по-друге, це потреба у створенні нової моделі професіоналізму, проблемної орієнтації і, по-третє, це мистецтво навчання, яке підсилює бажання особистісного розвитку. Зважаючи на ці три вимоги, важливими пріоритетами, на які має зосередитися сучасна освіта, є: - зміцнення індивідуальної незалежності та впевненості в собі; - вміння відстоювати власні права, - готовність до співпраці, розвивати творчі здібності, - формувати вміння оцінювати думку інших, вміння вести дискусію та знаходити прийнятні компроміси. Міжнародний розмах тенденцій розвитку освіти такий:

1. Різноманітність освітніх систем у різних країнах вважається загальним ресурсом світу, ця різноманітність пояснюється цивілізаційним атрибутом освіти, що відображає вплив законів міграції. Передача в системі: закон різноманітності, закон сили, закон влади, закон генетики. закон різноманітності, закон сили. ; соціологічні закономірності освіти; закон нерівномірності розвитку системи освіти. Визнання різноманітності в розвитку систем освіти в різних країнах, незважаючи на різноманітність уявлень про етнічні групи, культури та цивілізації, призводить до різноманітності ідей освіти. Сьогодні переважають дві різні тенденції: перша базується на різноманітності, друга спрямована на загальну освіту. Наявність цих тенденцій змушує систему освіти кожної країни усвідомлювати етнічні, соціальні, історичні та генетичні особливості освіти та традицій у рамках своєї освітньої політики.

2. Зв'язок між освітою як засобом цивілізації та поглядом на перехід людства до сталого розвитку. Сьогодні існує потреба у виживанні людини, реалізація цієї

потреби пов'язана з моделлю сталого розвитку, що керується природною та соціальною еволюцією в поєднанні з колективним духом та освіченим населенням.

3. Зміна освітніх і культурних традицій, тобто перехід від «виховання» до виховного навчання і педагогіки до формування «освіченого суспільства», в якому освіта тепер розглядається як соціально-генетичний інститут.

Освітня та педагогічна реконструкція соціального інтелекту зараз бере участь у кожному аспекті соціальної взаємодії. Як відомо, у суспільстві діє закон – закон відтворення, який забезпечує існування та розвиток суспільства в усіх аспектах і активно сприяє позитивному розвитку людських якостей. Основні тенденції розвитку сучасної освіти:

1. **Обов'язковість, доступність і універсальність освіти.** Заохочення права людини на освіту, закріпленого в статті 26 Загальної декларації прав людини, вважається найважливішою частиною ролі держави у світі. Однак важливо знати, що існування закону, який регулює речі, не обов'язково гарантує його застосування. Протягом 1990-х років частка дітей, які відвідують школу, дещо зросла (з 80% до 82%), але загальна кількість дітей, які зараз не відвідують школу, не змінилася, оскільки населення світу зросло. Організація Об'єднаних Націй повідомила, що в 2012 році близько 775 мільйонів дорослих у всьому світі все ще не вміли читати, близько 122 мільйонів дітей не відвідували школу, а тисячі дітей не відвідували школу без належної освіти. Крім того, дві третини неписьменного населення світу становлять жінки. Сьогодні кількість дівчаток у школах становить близько 53% від загальної кількості дітей, які не відвідують школу. У деяких країнах гендерний розрив ще більший і вперше проявляється в середній школі. Таким чином, жінки становлять більше половини загальної кількості дорослих, які не вміють читати і писати. Без навчання жінки мають менше можливостей працевлаштування, і їм часто платять менше, ніж чоловікам. Насправді жінки зазвичай заробляють лише три чверті того, що зазвичай заробляють чоловіки. Зіткнувшись із тенденцією до зменшення доступу та масової освіти, Організація Об'єднаних Націй зараз приймає новий підхід до вирішення трьох проблем: забезпечення загальної освіти, підвищення якості освіти та навчання громадян

світу. В Україні право на освіту та обов'язок здобуття повної середньої освіти закріплено статтею 53 Конституції України. Право на освіту вкорінене в міжнародних стандартах і є універсальним за обсягом, воно зобов'язує кожного отримати повну середню освіту, надану та безкоштовну в дитячому садку, включаючи викладання всієї навчальної програми та в тому числі аспірантуру. Ці норми задокументовані та оформлені в законах України про освіту, загальну середню освіту, вищу освіту та професійно-технічну освіту. Ці норми також чітко викладені в законах про позашкільну діяльність і про дошкільну та ранню освіту. В Україні навчається понад 4 млн студентів; Країна має найвищий у світі рівень охоплення школою за віком. Крім того, деякі діти у віці від 10 до 14 років беруть участь у позашкільних заходах, таких як спорт, які є частиною загальноосвітньої системи.

2. Зменшити вік вступу до школи та збільшити тривалість навчання. У більшості європейських країн учні починають навчання у 6 років, у деяких країнах, наприклад в Англії, навчання починається з 5 років і триває з 12 до 14 років. У Європейському Союзі немає жодної країни, де середня тривалість старшої середньої освіти перевищує 12 років. Відповідно до ст. 20 Закону України «Про загальну середню освіту» відбір учнів до навчальних закладів за нормативами здійснюється з 6 років. Це означає, що українське законодавство лише передбачає вік, з якого дітей потрібно віддавати до школи, але не вимагає цього. Ми не повинні забувати, що освіта – це, перш за все, форма залучення молоді та запобігання її впливу від небезпек зовнішнього світу.

3. Інтегруйте навчальний контент і постійно оновлюйте його. Для сучасної освіти характерні часті, але не завжди лінійні зміни її структури та змісту. Переглянути пріоритети навчання, роль студента як учасника освітнього процесу, а також суспільні зміни, які призвели до використання нетрадиційних підходів до вирішення різноманітних освітніх питань. Однією з найпопулярніших тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її складових. Інтегроване навчання – це вивчення того, як об'єднати та перебудувати окремі частини різних предметів у єдине ціле зі спільними навчальними цілями та завданнями. Метою інтегрованого

навчання є формування в учнів всебічного розуміння навколишнього світу через розвиток наукової свідомості та критичного мислення.

4. Запровадження механізмів вимірювання якості освіти та дослідження її поточного стану. Оскільки якість освіти є однією з неодмінних складових освітньої системи, вона відображає ступінь відповідності фактичних результатів навчання необхідним нормативним стандартам, соціальним та індивідуальним цілям, водночас зростає роль вимірювання та контролю. Так. Система моніторингу якості освіти – це інформаційна система, яка збирає, обробляє, аналізує, зберігає та поширює освітню інформацію. Система та її окремі компоненти, усі вони призначені для підтримки інформації про управління якістю освіти та дозволяють діагностувати стан освітніх систем у будь-якому місці. час і дозволяє прогнозувати якість освіти: якість результатів, якість умов (програмно-методичних, матеріально-технічних, кадрових, інформаційно-технічних, організаційних та ін.) ; і якість процесу. Соціальна важливість вимірювання якості освіти та моніторингу освіти полягає в тому, що вона є основним засобом контролю та передачі соціальних знань (контенту освіти) наступним поколінням. Створення системи моніторингу призвело до змін у методах і формах контролю. Таким чином, контрольний орган починає брати участь, крім управління, адміністрування, регулювання та інформації, він також має формувальну роль. Друга ситуація вимагає використання сучасних методів вимірювання стандартизованих або структурованих результатів навчання, застосування багатобальних шкал оцінювання, побудови системи освітніх стандартів, розробки методики оцінювання досягнення мети.

5. Поглиблена освіта про ресурси та технології. Однією з найпопулярніших тенденцій сучасної освіти є йти в ногу з останніми технологічними досягненнями та використовувати їх для підвищення якості освіти.

Серед найважливіших технологічних і ресурсомістких тенденцій останнього часу можна відзначити наступні:

1. Використовуйте Інтернет та соціальні мережі як засоби навчання. Розвиток комп'ютерів та Інтернету в останні роки спричинив значні зміни у сфері освіти. Перший комп'ютер, створений у 1965 році, мав обчислювальну потужність,

еквівалентну сучасному на той час мобільному телефону. Сьогодні майже кожен студент має доступ до комп'ютера та Інтернету, і більшість використовує соціальні медіа, щоб повідомити про свої ідеї та отримати підтримку. Багато педагогів також вміють використовувати Інтернет та соціальні мережі для спілкування зі студентами, збору їхніх думок, організації дистанційного навчання.

2. Модернізувати приміщення навчальних закладів та самі навчальні заклади як засіб підвищення їх продуктивності. Багато досліджень показали, що чим сприятливіші умови будівництва, тим ефективніше та ефективніше працюють викладачі та студенти. Зокрема, ці дослідження проводилися в різних школах США, і результати показали, що школи з ефективнішим навчальним середовищем мали менше тих, хто кинув школу, а також нижчий рівень куріння та зловживання наркотиками. . Інші дослідження показали, що школи з кращими будівлями мають вищі показники здачі іспитів. Навіть кількість викладачів і студентів, загальна навчальна атмосфера та якість викладання також зростають разом із вдосконаленням школи чи університету.

Восени 2016 року Національне агентство з освіти Фінляндії почало реалізацію національної програми наставництва для вчителів. Його метою є підготовка репетиторів для кожного ZZSO у Фінляндії. Завдання вчителя-тьютора – навчати та підтримувати своїх колег у сфері, серед колег, особливо щодо того, як використовувати ІКТ у своїй навчальній діяльності. Навчання ІКТ, освітні платформи та електронні ресурси для розвитку цифрових навичок вчителів, які використовуються у Фінляндії, є інноваційними інструментами, які вчителі та учні можуть використовувати для досягнення прогресу. особисте служіння в розвитку цифрових навичок [42].

Тому реформування процесу підготовки вчителів у Фінляндії здійснюється системно та відповідно до основних інновацій загальної системи освіти, що забезпечує ефективне впровадження реформи. Надалі ми звернемося до вивчення досвіду інших країн, які також відіграли свою роль у започаткуванні та здійсненні реформи національної системи освіти в Україні. Проведений О. Огієнко

ретроспективний аналіз розвитку педагогічної підготовки в іншій скандинавській країні – Норвегії дав змогу науковцю виявити подібні тенденції розвитку підготовки норвезького вчителя, які вона узагальнила таким чином:

- макротенденції, що забезпечують мобільність та конкурентоспроможність норвезького вчителя: інтеграції у загальноскандинавський та загальноєвропейський освітній простір; національної спрямованості педагогічної освіти;

- мезотенденції: фундаменталізації педагогічної освіти, що забезпечується посиленням теоретичної і практичної складових професійної підготовки норвезьких учителів, здатних до рефлексії та досліджень; гуманізації, демократизації, диверсифікації, децентралізації, неперервності та тенденція зростання престижу професії педагога;

- мікротенденції, які передбачають створення можливостей для широкого вибору форми освіти, навчально-виховних закладів, диференціації та індивідуалізації освітнього процесу: багатоукладність, варіативність, гнучкість.

В іншому науковому доробку І. Іванюк звернув увагу на те, що норвезькі муніципалітети володіють закладами початкової та середньої освіти; Вони відповідають за підготовку вчителів, кваліфікацію та забезпечення навчальних закладів сучасними ІКТ. Директори навчальних закладів можуть використовувати онлайн-ресурси, розроблені Норвезьким центром ІТ в освіті, для розробки стратегій використання ІТ у своїх організаціях, зазначає автор. І.Іванюк підкреслив, що ці національні наукові центри відіграють ключову роль у розвитку якісної освіти у сферах математики, природничих наук, читання та іноземних мов. Під час наукових досліджень І. Іванюка було виявлено, що в Норвегії діє окрема організація – Національне освітнє агентство для дітей з особливими потребами, серед іншого відповідає за забезпечення дітей цифровими навчальними матеріалами для «освіти».

Аналіз позитивного досвіду розвитку цифрових компетенцій вчителів скандинавських країн дозволив І. Іванюку надати рекомендації Міністерству освіти

і науки України щодо політики вдосконалення української освіти у сфері освіти, зокрема багатовимірної підготовки вчителів у ІТ [42] .

Питання забезпечення якості освіти як сучасного освітнього тренду в США та Україні порушив С. Кравченко та виокремив такі ключові елементи: децентралізація освіти, забезпечення якості освіти та інші ключові чинники освітня та цифрова діяльність; нормалізація, мультикультуралізм; Поважати принцип рівності в освіті. За словами С. Кравченка, на якість освіти та освітню діяльність впливають такі характеристики: фінансування школи, переповненість класів, акредитація та стандарти вчителів.

На основі аналізу досвіду США автор підкреслює, що для забезпечення якості загальної освіти необхідні оволодіння учнями важливими життєвими навичками, ефективна організація навчального процесу, наявність викладацького складу, кадрів високої професійної кваліфікації та ефективної діяльності школи. У рамках використання американського досвіду перспективним для України може бути впровадження в освітню діяльність нових професій: вихователь-консультант, молодіжний лідер, радник, асистент, тренер, радники, які сприятимуть принципу педагогіки співробітництва, тобто базуватимуться на співпраці учнів, вчителів і батьків.

Важливість підготовки сучасного конкурентоспроможного вчителя наголошувала також Г. Головченко, яка досліджувала тенденції розвитку медіаосвіти в США та Канаді – перших країнах, де запровадили медіаосвіту та залишаються лідером у цій галузі. Автором розкрито сучасні тенденції розвитку медіаосвіти в США та Канаді, в умовах глобалізації, характерної для багатьох країн світу, особливо впровадження медіаосвіти в навчальні заклади різних рівнів та між різними групами населення; формування цифрових та медіа навичок у формальній освіті за двома напрямками (як інтегрований компонент у змісті навчальних предметів та як окремий навчальний предмет); подібні освітні завдання для старшокласників і студентів. Автор наголошує на зростанні ролі конструктивістських педагогічних засад: організації навчання як процесу

постійного пошуку й перетворення знань у різних сферах життя; освіта має бути тісно пов'язана з життям.

Важливе значення для української педагогічної практики має авторське визначення та демонстрація найбільш ефективних методів і технологій, спрямованих на формування медіа- та цифрових навичок учнів/студентів: дискусія – базовий метод; «мультимедійне виробництво» (створенні власні повідомлення, проекти, цифрові ігрові середовища для своїх друзів і колег, комплексно використовуючи мову, зображення, звуки, музику, спеціальні та інтерактивні ефекти); освоїти цікаві тексти із засобів масової інформації, популярної культури чи цифрових медіа (книги, фільми, веб-сайти, газети, блоги, вікіресурси, ігри); «декодування медіаповідомлень»; вести «журнал користувачів медіа» тощо.

Досліджуючи підхід американських науковців до запровадження диференційованого навчання в американській системі середньої освіти, О. Шпарик підкреслив, що американські вчені приділяли більше уваги пристосуванню освіти до індивідуальних потреб учнів, що відрізняється від освіти в Україні. Для успішного застосування диференційованого методу в освітньому процесі в Україні науковець дав такі рекомендації: ретельно вивчати кожного учня, постійно проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями; чітко визначити, на якому етапі необхідно розрізнення; визначити диференціацію, яку використовуватиме вчитель: за рівнем складності, за рівнем самостійності, за навантаженням; довільно об'єднувати учнів у групи; систематично виконувати диференційовані завдання, майже на кожному уроці, уникати норм тощо. [44].

Важливим напрямком нашого дослідження є аналіз О. Глушко модернізації загальної освіти в Республіці Польща. Дослідник визначив основні тенденції інтенсивного розвитку загальної освіти в досліджуваній країні, якими є:

- модернізувати освітню структуру: у початковій ланці навчання складається з двох ступенів: з 1 класу до 3 класу (дошкільна освіта) з інтегрованою формою навчання; 4-8 класи - навчальні предмети. Після закінчення 8 років основної початкової школи учні складатимуть іспит у 8 класі, який включає 3 обов'язкових предмети:

польську мову, математику та іноземну мову. Додатково учні можуть обрати предмет: біологія, хімія, фізика, географія чи історія. У перехідний період – 2018-2021 роки програма іспиту передбачає лише обов'язкові предмети;

- модернізувати зміст освіти з акцентом на ключових навичках та якості освіти: створювати освітні програми вже зі шкільного віку, забезпечуючи розвиток ІТ-навичок учнів; модернізація лабораторій природничих наук (біології, хімії, географії та фізики), що сприятиме вивченню світу через спостереження та експерименти; Участь дітей і підлітків у розвитку навичок читання є одним із завдань Національної програми розвитку читання; повернутися до викладання історії, біології, фізики, хімії та географії замість попередніх предметних блоків; Розвиток інклюзивної освіти є одним із пріоритетів освітніх змін у Польщі (розробка підручників і навчальних матеріалів для учнів з особливими освітніми потребами, розробка курсу жестової мови польського бренду для учнів 1-3 класів початкової школи);

- демократизація освіти на засадах дотримання прав і свобод кожного громадянина є однією з основних тенденцій розвитку сучасної освіти у світі;

Децентралізація є однією зі складових демократизації освіти: передача частини повноважень і відповідальності від центральних організацій до місцевих; зберегти малокомплектні сільські школи, які є центром місцевого культурного життя громади;

- підвищувати репутацію вчительської професії; модернізувати стандарти роботи вчителів; оновити правила для досягнення відповідної кваліфікації; підвищення заробітної плати[15].

Висновки до 1 розділу

Протягом історії розвитку педагогічної науки категорія виховання розглядалася з багатьох сторін: виховання як процес, як результат, як система і як цінність. Сьогодні до проблеми освіти необхідно підійти дещо з іншого боку: освіта як складова людської культури, як накопичений людський капітал, як соціальне благо тощо.

Освіта в 21 столітті є невід'ємною частиною соціального життя і навчання людини, тому що саме освіта готує майбутніх людей і професіоналів у своїй галузі. Тому применшувати значення освіти в житті людини в сучасну епоху є неприпустимою помилкою.

Реформа загальної освіти в Україні почалася в 2016 році. Зміни були довгоочікуваними, оскільки радянська модель освіти створювала багато проблем, хоча деякі залишаються невирішеними. В основі реформування Нової української школи лежать три найважливіші аспекти: по-перше, потреба всебічного, універсального та гармонійного розвитку особистості, по-друге, необхідність створення нової професійної моделі за проблемно-орієнтованим принципом, по-третє, мистецтво навчання, підсилення бажання особистісного розвитку.

Витоком та теоретико-методологічною основою концепції НУШ є освітні системи таких країн, як Фінляндія, Норвегія, Польща тощо. Основними факторами, що створюють успішність системи освіти в цих країнах, є: практичність, індивідуальність і добровільність навчання; престиж професії вчителя; творчість учителя; організувати якісне освітнє середовище; гнучкість методів і технологій навчання; автономія навчальних закладів; незмінність реформаторської політики в освіті; багатовимірний вплив на процес реформування фінської системи; спеціальна підготовка вчителів і директорів навчальних закладів; Акцент зроблено на місцевій, регіональній та національній складових освітнього процесу. Основний зміст цих положень відображено в концепції НУШ.

РОЗДІЛ 2

НОВІТНІ МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

2.1. Іноваційні методи та прийоми навчання в умовах НУШ

Метод навчання як дидактична категорія має тривалу історію розвитку. Сучасне розуміння їх природи суттєво відрізняється від того, що було прийнято навіть у післявоєнний період, що зумовлено залежністю методу від цілей і змісту навчання: зі зміною їх поступово змінюються і існуючі уявлення про методи. Американський педагог К. Керр виділяє чотири глобальні «революції» в галузі методів навчання залежно від того, який метод переважає. По-перше, замість вчителів-батьків викладати почали професійні вчителі. Друга революція була заміною мови писемністю; втретє введення видання у викладання; Четвертий, який триває сьогодні, передбачає часткову заміну окремих методів комп'ютерною технікою.

Найдавнішою формою передачі соціального досвіду від дорослих дітям є пред'явлення зразка дій, їх повторення і багаторазове відтворення, тобто спосіб відтворення. У ролі вчителя виступають батьки, дорослі, з якими дитина живе і навчається, як правило, індивідуально. З появою писемності навчання в школах стало здійснюватися переважно шляхом запам'ятовування текстів і точного їх відтворення. Догматичні методи непридатні для досягнення нових цілей виховання. Тому філософи-гуманісти Ф. Рабле та М. Монтень вважали, що у навчанні слід використовувати практичні методи та спостереження учнів за природними впливами – досвід, щоб діти не тільки набували наявних знань, але й мали здатність мислити самостійно.

Виходячи з цих ідей, Ян Амос Коменський піддав жорсткій критиці словесно-догматичні методи навчання і запропонував у своїй праці «Велика дидактика» «золоте правило» дидактики: «... все, що може статися, повинно бути представлене чуттєвому сприйняттю. , а саме: видиме – сприймати зором, чутне – слухом, запах

– нюхом, смак – смаком, доступне на дотик – дотиком. Якщо певні предмети можна сприймати багатьма чуттями одночасно, то нехай вони охоплюються багатьма чуттями одночасно...» [45].

Ефективність навчання в Новій українській школі залежить від уміння вчителя обрати метод або методи навчання в конкретних умовах для кожного уроку.

Класифікація методів навчання враховує те, що вони повинні вирішувати дидактичне завдання. У класифікації необхідно розкрити внутрішню сутність способу і форми спільної діяльності вчителя і учнів як засобу управління пізнавальною діяльністю.

У підручниках існує багато різних критеріїв і підходів до класифікації методів навчання:

Залежно від джерела передачі та характеру сприйняття інформації: вербальні, візуальні та реальні (С. Петровський, Є. Талант).

За основними дидактичними завданнями, які необхідно розв'язувати на конкретному етапі навчання: способи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування набутих знань, умінь і навичок, засвоєних (М. Данилов, Б. Єсіпов).

За характером пізнавальної діяльності: пояснення та ілюстрація, відтворення, проблемний виклад, частково-пошуковий, пошуковий (М. Скаткін, І. Лернер).

Відомий дослідник педагогіки Ю. Бабанський виділяє три великі групи методів навчання (кожна передбачає декілька класифікацій), в основу яких покладено:

- а) організацію та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- б) стимулювання і мотивацію навчально-пізнавальної діяльності;
- в) контроль і самоконтроль навчально-пізнавальної діяльності.

Звичайно, ця класифікація, як і попередні, є недосконалою, оскільки має свої недоліки, зокрема те, що в практичному навчанні цей метод слід використовувати не ізольовано, а в певному взаємозв'язку та взаємозалежності з іншими методами

та прийомами. Однак він найбільш послідовний і практичний. [43]. Сучасна школа висуває свої вимоги до методів навчання. Це стосується і розвитку української школи загалом, удосконалення методики навчання зокрема. Не випадково національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття») дослідно-експериментальна робота щодо впровадження педагогічної інновації та комп'ютеризації старшої середньої освіти визначена одним із засобів реформування вищої освіти. .

Сьогодні вчителям географії Нової української школи доводиться вирішувати складне методичне завдання: реалізувати компетентнісний підхід на практиці. У географічній освіті це новий напрямок, який дозволяє по-новому побачити і зрозуміти важливе методичне питання: «Яка мета навчання дітей географії?» Від відповіді на це запитання, необхідності використання її результатів у житті наступних поколінь залежить формування критеріїв відбору змісту географічної освіти. Завдяки цьому зміст географічної освіти сприяє розвитку наукової обізнаності про світ на міждисциплінарному рівні та має додатковий компонент, невід'ємну частину в процесі дослідження та дослідження.

Тому географічна освіта в Новій українській школі потребує добору оптимальних методів формування теоретичних знань. Метод навчання, як і всі дидактичні методи, перебуває у складній стадії розвитку. Формуються нові уявлення про освіту та стандарти. Ці стандарти описують зміст, а також вимоги для досягнення вихідних стандартів. Методика навчання географії зустріла достатню кількість питань, які потребують глибокого дослідження.

Важливо, що вчителі географії Нової української школи використовують не лише звичні методи та форми навчання, а й новітні технології, такі як: інноваційні та інтерактивні методи, проекти та технології критичного мислення. Вони спрямовані на розвиток творчих умінь, самостійного вирішення завдань практичного характеру, пізнавальної активності та інтелектуальних здібностей учнів. Їх використання є ефективним засобом створення сприятливої атмосфери на

уроці, успішної співпраці вчителя та учнів та створення можливостей для здійснення індивідуально-орієнтованого навчання.

Ідея впровадження передових технологій в освіту останнім часом стала предметом інтенсивних теоретичних і практичних досліджень. Його сучасний етап характеризується як експериментальною спрямованістю – розробка та проведення інноваційного навчання вчителями різного рівня, так і теоретичною – створення та вдосконалення інноваційно-інтегративних курсів, що поєднують у деяких випадках декілька предметів, вивчення яких пропонується в програмах.

Інноваційні технології, з одного боку, дають змогу учням побачити «світ як єдине ціле», долаючи розбіжності в наукових знаннях, а з іншого — використовувати вивільнений навчальний час таким чином, щоб це повною мірою усвідомити профіль диференціації в навчанні.

До інноваційної діяльності педагогів можна віднести: розробку нових методів, прийомів, засобів, методів навчання і виховання, впровадження авторських програм і курсів, експертизу нових підручників тощо.

Отже, можна зробити висновок, що інноваційна освітня діяльність у школі є фундаментом майбутньої інноваційної діяльності учнів. Саме вчитель-новатор формує розвинену особистість, використовує набуті знання та вміє їх самостійно поповнювати, будучи конкурентоспроможним у всіх сферах свого суспільного життя, відповідальним та ідеально здатним досягати поставлених цілей.

На практиці під час підготовки уроків у Новій українській школі вчителям географії доцільно використовувати такі інноваційні технології:

- Смарт-картки є одним із ефективних способів упорядкування та запам'ятовування великої кількості інформації. Він чітко показує головну ідею, ключові елементи та взаємозв'язки між ними. Завдяки таким схемам учні можуть створювати пам'ятні нотатки, планувати реалізацію навчальних проектів тощо.

Такий спосіб організації інформації є поширеним. Його можна використовувати для перегляду та розуміння навчального матеріалу на уроках, а також для організації будь-яких інших заходів. Наприклад, їх використання буде доречним на уроці при презентації навчального матеріалу, розробці портфоліо (курси, публікації, творчі проекти, досягнення), плануванні навчальної роботи, професійному розвитку. Інтелектуальні карти можуть стати чудовою альтернативою традиційним конспектам, покроковим планом, змістовним доповненням до уроку або новим способом перевірити знання учнів. Головне правило при створенні – дотримання чіткої структури. У всьому іншому безмежний простір для творчості [27].

Цей метод можна застосувати при дослідженні теми «Рельєф суходолу. Гори» у 6 класі, ознайомивши учнів із готовою інтелект-картою або запропонувавши створити її самостійно за підручником.

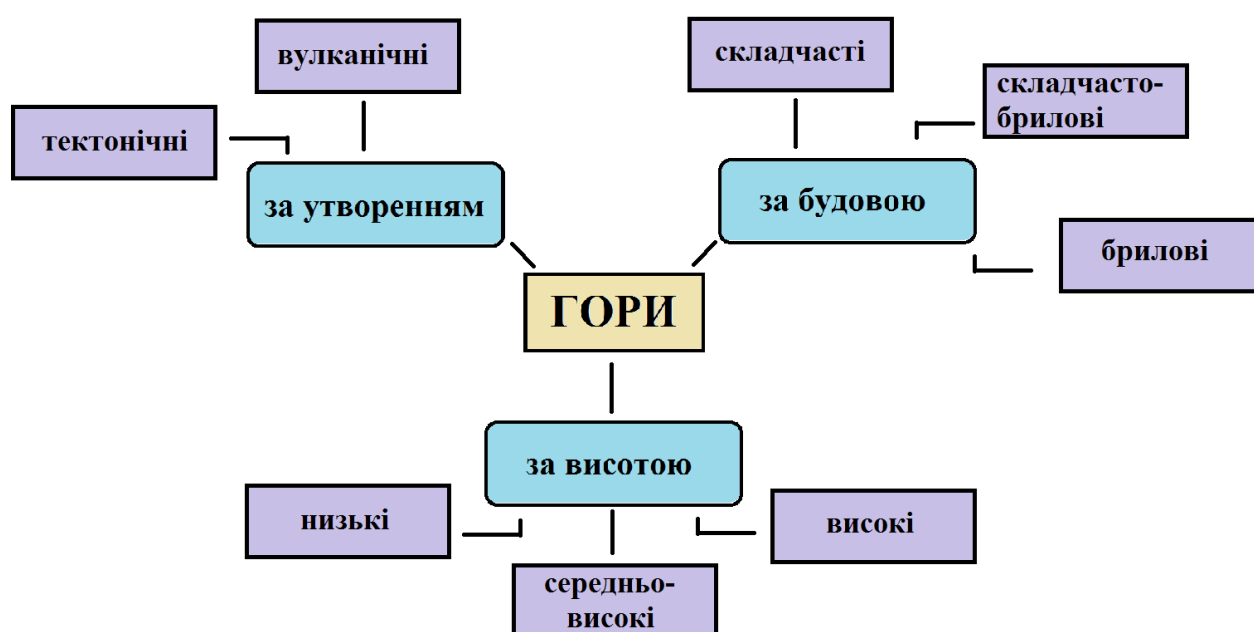

Рис. 1 Інтелект-карта до теми «Рельєф суходолу. Гори»

- *Інтегроване навчання* – це навчання, що базується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни.

Обравши інтегроване навчання, вчителі можуть організувати сучасне освітнє середовище. Його реалізація робить процес навчання більш актуальним і цікавим, корисним для формування умінь і навичок. Це дієвий засіб, який дозволяє дітям всебічно сприймати навколишній світ і мислити поза межами одного предмета, встановлювати зв'язки між явищами, сутностями, об'єктами та критично оцінювати їх взаємозв'язок. Здатність бачити взаємозв'язки між аспектами навколишнього світу з часом стане звичкою, яка служитиме учням усе життя.

Піраміда Блума для розвитку критичного мислення. Мислення - дуже важливий і необхідний процес для розвитку дітей. Тому для кожного вчителя НУШ важливо, щоб учні не лише відтворювали факти, події та їх послідовність, а й вміли застосовувати отримані знання та вміння на практиці, аналізувати, порівнювати, дискутувати для створення власних продуктів. Думати не на низькому, а на високому рівні – мислити критично. Американський психолог Бенджамін Блум ще в 1950-х роках говорив про рівні мислення, створивши ієрархію рівнів мислення. Він вважав, що вищим рівнем мислення є синтез. Бенджамін Блум також продемонстрував, що існує прямий зв'язок між рівнем мислення та відповідями на запитання, які ми собі ставимо. Крім того, самі питання утворюють ієрархію, яка повністю відповідає таксономії мислення. Питання на запам'ятовування належать до нижчого рівня. Оціночні або засуджувальні запитання вважаються мисленням високого рівня. Ми можемо стверджувати, що запитання вищого рівня – аналіз, синтез, оцінка – допоможуть вчителям ефективно розвивати критичне мислення учнів. Відповідаючи на запитання, учні аналізують та інтерпретують інформацію, аналізують ідеї, будують гіпотези та відстоюють свою думку.

Учитель Нової української школи має послідовно й послідовно розвивати мислення вищого рівня, саме критичне. На уроках можна використовувати «Квітку Блума» або «Кубик Блума», мета яких навчити учнів не тільки відповідати на запитання, а й правильно їх ставити [37].

2.2. Проектна діяльність в НУШ

Згідно з визначенням Buck Institute for Education, проектне навчання – це метод навчання, за якого студенти протягом певного часу досліджують реальні, цікаві та складні питання та відповідають на них, набувають необхідних знань і навичок.

Метод проектів допускає перехід від генеративного та когнітивного підходів до продуктивності знань, отриманих у процесі рефлексії та практичної діяльності; від процесу дисциплінарного виховання до його побудови в логічних рамках діяльності.

На думку дослідників (Barron & Darling-Hammond, 2008; Thomas, 2000), навчання на основі проекту передбачає таке:

- учні застосовують свої знання та навички для вирішення практичних проблем реального світу;
- підвищується рівень відповідальності студента за виконану роботу;
- учитель виступає в ролі тренера та дослідника, провідного рефлексію;
- Учні часто працюють у парах або групах.

Проектне навчання завжди орієнтоване на діяльність учнів – окремих осіб, пар, груп, які здійснюють учні протягом певного часу. Така форма навчання передбачає участь студентів у систематизації та засвоєнні знань, створенні власних продуктів. Це розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стабільності в умовах обмеженого часу та визначених цілей, вирішення проблем, впровадження відповідної педагогічної роботи. Метод проектів є інструментом, який створює передумови для розвитку ключових навичок (здатність до навчання, інформаційні та комунікаційні навички, соціальна громадянська позиція, комунікація, здоров'я...) та самостійності учнів у досягненні нових речей, стимулюючи природні здібності студентів, допитливий і творчий потенціал. Метою проектного навчання є не формування загальної суми знань, а формування вміння працювати з інформацією, засвоювати знання та використовувати їх у конкретних практичних ситуаціях. При впровадженні методу

проектів роль і позиція вчителя в освітньому процесі повністю змінюється. З «джерела знань» учитель стає організатором пізнавальної діяльності, консультантом і одноступенем учня. Уміння використовувати метод проектів є ознакою високої кваліфікації вчителя, прогресивності методів навчання та розвитку учнів.

Оскільки навчання є соціальною діяльністю, яка відбувається в групах студентів, їхніх культурах та їхньому минулому досвіді, через проектне навчання студенти не лише мають можливість використовувати свої знання з предметів, але й навчаються вести переговори, приймати спільні рішення і взяти на себе відповідальність. відповідно до їхньої ролі в навчальній команді та пояснити їх спільну роботу. Це також дає вчителям можливість побачити учнів у новому світлі, допомагаючи їм розвивати свої вроджені здібності по-новому, що іноді неможливо в традиційній системі уроків. Крім того, проектне навчання часто здійснюється через міждисциплінарні зв'язки, які виходять за межі навчальної програми конкретного предмету. Це значно розширює можливості вчителя та сприяє творчості, і учням часто доводиться вирішувати завдання, де вони набувають практичних навичок, які не передбачені в теоретичній частині навчального процесу. Тобто навчання відбувається природно та непомітно, тому що мета – не вчитися, а виконувати завдання та досягати результатів, які справді мотивують дітей. При реалізації проекту вчителі повинні правильно побудувати цілі та завдання та чітко визначити функції кожного учасника проекту. Він має допомогти учню розпочати реалізацію проекту на практиці та на початку власне проектної роботи виправляти, критикувати чи заохочувати дії виконавців проекту, обговорювати Проміжні результати, допомагати у складних ситуаціях. Перевагами проектного навчання для учнів є:

- традиційні класи перетворюються на відкриті навчальні простори, в яких учні розвиваються у власному темпі;
- під час реалізації проекту необхідно самонавчання та самовдосконалення;
- навчання, засноване на запам'ятовуванні та повторенні, фокусується на інтеграції, дослідженні та представленні набутих знань;

- учні мають можливість пройти всі етапи «виробництва»: від ідеї, створення моделі майбутнього виробу до його реалізації.

Для вчителів:

- надає вчителям можливість вибудувати позитивну історію стосунків з учнями за нових умов;
- підібрати учням ролі, підкресливши їхні індивідуальність і природні таланти.

Звичайно, при очевидних перевагах застосування проектного навчання несе в собі й певний ризик: є ризик недосягнення освітніх цілей і недосягнення результату. Але цього можна уникнути, якщо правильно спланувати процес [16].

Ключовими характеристиками, які відрізняють проектну технологію від інших інноваційних технологій, є: проекти мають одноразовий характер; Кожен проект по-своєму унікальний, незамінний; обмеженість чіткими термінами та ресурсами; Всі проекти включені зі змінами; приносять певний результат [36].

Проекти, які використовуються в процесі навчання географії, можна поділити на освітні, соціальні та управлінські проекти, які, у свою чергу, поділяються на дослідницькі, творчі, ігрові навчальні проекти, інформаційні та практико-орієнтовані.

Дослідницькі проекти – це проекти, в яких учасники повністю проходять усі «дорослі» етапи дослідження (постановка проблеми, огляд джерел інформації про об'єкт дослідження, висування гіпотез, проведення експерименту, висновки, захист). Вони вимагають добре продуманої структури проекту, визначених цілей, актуальності проекту для всіх студентів, соціального значення, збалансованого підходу, включаючи експериментальну роботу та методи дослідження та обробки результатів.

Творчі проекти – це види діяльності, які не мають певної загальної структури діяльності учасників, від якої залежить кінцевий результат. Попередньо учасники проекту узгодили результати та формат їх презентації.

Інформаційні проєкти – це такі, метою яких є вивчення інформаційних об'єктів: енциклопедій, картотеки, книг, газет, атласів, підручників чи довідників.

Ігрові проєкти – це проєкти в процесі реалізації, де сторони-учасники відіграють свої власні визначені ролі, які визначаються характером і змістом проєкту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реальні особистості. Тут моделюються їхні соціальні та ділові стосунки, які можуть бути ускладнені вигаданими ситуаціями.

Практико-орієнтовані проєкти – це проєкти, орієнтовані на соціальні інтереси учасників. Результатами їх реалізації є документ (програма, рекомендації, проєкт закону тощо).

З боку проєктної технології поєднуються та інтегруються навички з кількох предметів.

Результати проєктів повинні мати матеріальний характер, тобто оформлені відповідно до проєктної документації, підготовленої вчителем. Це може бути презентація, відеофільм, фотоальбом, підготовлений стенд тощо.

На шкільних уроках географії можливості використання проєктної технології досить широкі. Але слід знати, що тривалість і складність проєктів, які можуть розробляти учні, безпосередньо залежить від їхнього віку та особистих особливостей. У шостому-сьомому класі діти можуть розробляти проєкти переважно інформаційного та коротко- чи середньострокового характеру, а в дев'ятому-одинадцятому класі діти можуть підходити до роботи більш творчо., крім аналізу літературних джерел, проводить власні дослідження, малює висновки, вказує альтернативні шляхи тощо. Часто проєктна діяльність вимагає наявності мультимедійних засобів, значних часових і матеріальних витрат. У цей час спостерігається занедбаність у вивченні інших предметів, відсутність контролю на різних етапах виконання, поглиблене вивчення лише окремих предметних питань, не завжди оцінювання. Об'єктивно, активна лише діяльність учнів, вчителі перевантажені тощо.

Можна зробити висновок, що технологічні проекти – це дуже складна для організації діяльність, але дуже цікава для учнів.

Проте відповідні та ефективні проектні методи не замінять шкільної системи. Він повинен доповнити його елементами новизни, творчості, незалежності. Учитель має знайти правильний баланс між знаннями, вміннями, основними компетенціями програми та практичними діями учнів. Головною метою його роботи має бути проект власної навчальної діяльності, спрямований на підтримку постійного інтересу студента до вивчення предмету та його активну участь у дослідницькому процесі та позааудиторній обізнаності. Проектна технологія, таким чином, дозволяє перейти від традиційної освітньої технології до нового типу навчання. Це зміцнює його етос розвитку, який включає спільну, обґрунтовану, сплановану та свідому діяльність партнерів у навчанні. У свою чергу, технологія проекту спрямована на формування в учнів певної системи інтелектуальних і практичних навичок, орієнтованих на виконання соціальних ролей та самовдосконалення.

2.3. Технологія критичного мислення

Ми живемо в епоху розвитку цифрових технологій, які допомагають нам отримувати необхідну інформацію в інтернеті. Це дає нам можливість самостійно збагачувати свої знання. Але чи достовірна ця інформація? В інформаційному світі постійно з'являються «спам», «фейк», «фішинг», «обман», «пранк». Діти вірять всьому, що прочитають, тому необхідно розвивати в учнів критичне мислення: аналізувати отриману інформацію, порівнювати факти, перевіряти, робити правильні висновки.

Нові освітні стандарти України визначають 10 ключових компетентностей Це вміння читати та розуміти прочитане; вміння висловлювати свої думки усно та письмово; думати серйозно; творити; вміння працювати в команді; раціонально обґрунтовувати власну точку зору; вирішувати проблеми, оцінювати

ризика та приймати рішення; використання емоційного інтелекту [30, с. 10-12]. Саме тому розвиток критичного мислення сьогодні є таким актуальним. У концепції нової школи в Україні чітко зазначено, що розвиток критичного мислення є одним із головних завдань освітнього процесу.

У жовтні 2020 року Всесвітній економічний форум оприлюднив звіт «Майбутнє робочих місць», у якому представлено список навичок, необхідних для створення успішної кар'єри в майбутньому. Серед цих навичок критичне мислення залишається незмінним. Цей список також включає такі навички, як стратегії навчання та активне навчання, які, таким чином, тісно та невід'ємно пов'язані з технологією критичного мислення. Саме вміння навчатися самостійно, ефективно використовувати набуті знання, гнучкість і готовність змінювати професію забезпечують майбутній успіх. У сучасному світі постає питання формування творчої та всебічно розвиненої особистості, здатної швидко засвоювати великі обсяги інформації, адаптуватися до стрімких змін дійсності, постійно розвиватися, розвиватися та здобувати нові знання та вміння. Щоб допомогти дітям досягти успіху та задовольнити потреби ринку праці, у майбутньому школи не лише надають доступні знання, але й навчають учнів, як заглиблюватися в себе та застосовувати їх у повсякденному житті.

Кваліфіковані фахівці, яких шукають на ринку праці, повинні бути: комунікабельними, здатними до співпраці, критично та креативно мислити, самостійно аналізувати ситуації, вміти аналізувати дані, знати принаймні одну мову програмування та метод розробки комп'ютерних програм, володіти основами кібербезпеки. (цифрові навички); Здатність керувати бізнес-процесами, проектами та розуміння цифрових технологій. Сьогодні в наукових джерелах можна знайти різні визначення терміну «критичне мислення».

Канадський професор Ральф Х. Джонсон визначає критичне мислення як «специфічний вид розумової діяльності, що дозволяє людині аргументовано оцінювати запропоновані їй точки зору або моделі поведінки» [8, с. 8].

Критичне мислення О. Тягло визначає як сучасну частину «науки про мислення», породжену усвідомленням неминучості помилок і хитрощів у теоретичній і практичній діяльності людей, людства. Його можна представити як певний тип мислення, заснований на базовій логіці і, можливо, на конкретних суміжних науках [41, с. 14].

Критичне мислення — це мислення свідоме, незалежне, рефлексивне, цілеспрямоване, обґрунтоване, контрольоване та самоорганізоване, С. Терно [39, с. 15]. Автор книги «Критичне мислення» Конверський визначає це поняття як «усвідомлене ставлення до процесу міркування, включаючи здатність конструювати докази, спростування, здатність висувати гіпотези, пропонувати робити аналогії і врешті знаходити помилки. у міркуваннях своїх і інших» [3, с. 20].

На думку О. Белкіної-Ковальчук, «критичне мислення – це систематичне виховання як якісних властивостей особистості, процесів мислення, так і здатності розуміти оточуючі події людини, є «одним із чинників розвитку особистості»[4]. Отже, критичне мислення – це незалежна і свідома розумова діяльність, спрямована на відкриття фактів і генерування нових ідей шляхом збору інформації, аналізу та порівняння фактів.

З освітньої точки зору критичне мислення — це набір розумових дій, що характеризується здатністю людини:

- аналізувати, порівнювати, синтезувати та оцінювати інформацію з усіх джерел;
- розглядати проблеми, ставити запитання;
- розробляти гіпотези та оцінювати альтернативи;
- зробити свідомий вибір, прийняти рішення та обґрунтувати його.

Стратегії розвитку критичного мислення необхідно впроваджувати з перших днів навчання в школі. Технологія проведення уроку з розвитку критичного мислення залежить від його змісту та дидактичних завдань. Коли впроваджується

ця технологія, знання засвоюються набагато краще, оскільки стратегії розвитку критичного мислення розроблені не для запам'ятовування, а для процесу глибокого та творчого дослідження світу, постановки проблеми та пошуку рішення. Використання технологій для розвитку критичного мислення додасть мотивації до навчання. Учні ефективніше засвоюють нові знання, оскільки задовольняється їхній пізнавальний інтерес. Навіть у досить складних інтелектуальних завданнях вони бачать можливості для навчання. Студенти прагнуть застосувати свої навички критичного мислення і, як правило, готові використовувати їх, як на уроці, так і в повсякденному житті. Призначена технологія допомагає тренувати кілька ключових навичок в учнів одночасно та ефективніше.

За своєю сутністю технологія формування критичного мислення вимагає від учнів:

- застосування нових знань, зважаючи на засвоєний раніше матеріал;
- виробляє вміння діяти і ухвалювати рішення самостійно чи в складі команди;
- розв'язувати конфлікти;
- шукати, компонувати і застосовувати нову інформацію з різноманітних джерел;
- розвиває критичне мислення і прагнення до творчості та саморозвитку;
- формує бажання і здатність самостійно вчитися.
- мислення.

Критичне мислення – один із найважливіших напрямів сучасної освіти. Вчені наголошують, що без цього неможливе виховання особистості самостійного та творчого мислення. Такий спосіб мислення приносить багато переваг, включаючи глибоке розуміння своїх цінностей і потреб, здатність швидко приймати важливі рішення, здатність протистояти інформаційному тиску (сьогодні дуже потужний) і робити те, що потрібно заздалегідь і своєчасно. спосіб. толерантне ставлення. згідно з думками інших [38].

Технологія розвитку критичного мислення синтезує ідеї та прийоми з технології колективного та групового навчання, а також навчання у співпраці та розвитку.

Структура уроку з використанням технології критичного мислення зазвичай включає 3 етапи: виклик, розуміння, рефлексія. Перш за все, учням необхідно адаптуватися до навчання і засвоїти нову інформацію, згадати вже відомі знання з теми уроку, потім ознайомитися з новою інформацією і на етапі рефлексії закріпити її, осмислюючи отримані знання. необхідно і як це застосувати на практиці.

Техніки, які використовуються на складному етапі, дозволяють учням побачити наявну інформацію, виявити неясності та суперечності, і таким чином визначити напрямок їхнього наступного пошуку інформації. До цих методів належать: кластеризація, дерева прогнозів, пов'язані кущі, робота в парах, кошики ідей, мозковий штурм, вільне написання, оцінка правильного та неправильного, діаграми Венна.

Після початку такого уроку вчитель направляє учнів на те, щоб ставити запитання, досліджувати, вивчати матеріал, відповідати на попередні запитання, визначати нові запитання та намагатися на них відповісти. Другий етап цього уроку є основним етапом курсу і називається етапом формування знань. Цей етап має на меті: порівняти очікування учнів із змістом, що вивчається; переглянути очікування та висловити нові; Визначити ключові моменти; моніторинг процесів мислення (процесів мислення учнів); робити висновки та узагальнювати матеріал; поєднувати зміст уроку з особистим досвідом учнів; задавати запитання щодо змісту, вивченого на уроці [23, с. 12-13].

На цьому етапі використовуються такі методи як: дискусія, читання символів, «тонкі» і «товсті» запитання, концептуальні карти, читання в парах, навчання шляхом навчання, концептуальні таблиці.

Коли учні зрозуміють сенс уроку, вони повинні перейти до наступного етапу, перш ніж закінчити урок. Вчителі заохочують студентів подумати про те, чого вони навчилися, і запитати себе, що це означає для них, як вони можуть це використовувати та як це змінює їхні упередження. Третій етап цього уроку називається етапом закріплення і спрямований на: узагальнення основних думок; пояснювати вивчене; обмінюватися думками; виявити особисті установки; перевірити ці ідеї; оцінити, як проходить процес навчання; задавати додаткові запитання [23, с. 12-13].

На етапі рефлексії доцільно використовувати наступні прийоми: бортовий журнал, кубування, шкала думок, сенкан, кластер, займи позицію, «плюс – мінус – цікаво».

Окремі прийоми можна використовувати на різних етапах уроку. Наприклад, метод «ми знаємо – хочемо знати – навчилися» використовується як на етапі виклику, так і на етапі обдумування. Для цього учням пропонується створити таблицю зі стовпцями. Відома інформація буде записана в першу колонку «ми знаємо». У другій колонці записуються питання «ми хочемо знати» про неоднозначності та конфлікти, які виникають. Третій стовпець «вивчено» містить інформацію, яку студент засвоїв протягом курсу.

Технологія розвитку критичного мислення – це сукупність прийомів, використання яких допомагає побудувати навчальний процес у напрямку, що забезпечує самостійну та свідому діяльність учнів для досягнення навчальних цілей, сприяє залученню учнів до участі в навчальній діяльності. Активне навчання, завдяки чому підвищується якість знань.

Під час навчання у НУШ необхідно використовувати різноманітні методи та прийоми розвитку критичного мислення, обираючи їх залежно від поставлених цілей та завдань навчання. Також необхідно враховувати вікові особливості учнів.

Ми опишемо кілька методів розвитку критичного мислення. Кластеризація – форма графічного представлення інформації, де виділяються основні семантичні одиниці, представлені у вигляді діаграми, і вказуються всі зв'язки між ними [24].

Завдання прийому – систематизувати матеріал, встановити причинно-наслідкові зв'язки між основними важливими категоріями предмета. Робота може виконуватись індивідуально, у групах, учнями по дошці, за темами чи окремими блоками. Мета прийому – навчити графічної організації матеріалу, що дозволяє візуалізувати думки, що виникають з приводу певної теми, у процесі читання тексту, знаходити співвідношення між поняттями окремими поняттями, спільно шукати інформаційну область теми [34, стор. 26].

Цей прийом навчання можна використовувати на будь-якому етапі уроку. Інша техніка критичного мислення, яка часто використовується в класі, - це правдиві та хибні твердження. Залежно від етапу курсу викладач висуває твердження, які потрібно довести чи спростувати. На етапі осмислення до відомих тверджень наводяться невідомі факти, правдивість яких учні доводять або спростовують, використовуючи знання, отримані на уроці.

Техніки, що дозволяють вирішувати важливі для техніки питання, розвивають критичне мислення. У той час як традиційне навчання спирається на готові відповіді, які викладають учням, технологія критичного мислення зосереджується на питаннях як головному рушії мислення учнів. Одним з таких способів є Ромашковий цвіт. Мета прийому – навчити свідомо і цілеспрямовано формувати різні типи питань. Цей метод можна використовувати під час тестового періоду, щоб попросити студентів поставити запитання, на які вони дадуть відповідь, використовуючи підручники або інші джерела інформації. «Ромашка» складається з шести пелюсток, на кожній пелюстці написані запитання різного рівня: прості запитання, уточнюючі запитання для розуміння, практичні запитання для встановлення зв'язку між теорією та практикою, практика, підсумкові запитання для встановлення 380 причинно-наслідкових зв'язків, оцінювання. питання, творчі питання [34, с. 36-37].

Крім того, метод «Сенкан» доцільно використовувати як інструмент узагальнення та систематизації інформації в курсах НУШ. Створення «сенкану» є оригінальним видом творчості, який вимагає від учнів уміння знаходити найважливіші елементи інформаційного матеріалу, робити висновки та стисло їх формувати. Правила складання «Сенкан»: перший рядок містить одне або декілька слів, як правило, іменників, займенників, словосполучень, що відображають тему; другий рядок — два слова, прикметники чи прислівники, що описують ознаки предмета; третій рядок - три слова, дієслово відображає дію підмета «сенкану»; четвертий рядок — фраза з чотирьох слів, що виражає відношення до теми «Сенкану»; П'ятий рядок містить одне або кілька слів, які виражають почуття та асоціації з поняттям. У «Сенкан» не використовуйте слова, які мають один корінь і слово, що позначає «це».

Наведений прийом є незамінним для розвитку мовленнєвих здібностей учнів, формування в дитини вміння точно передавати думки та сприяння розвитку образного мислення. Таку вправу можна виконувати як на етапі розуміння, так і на етапі рефлексії.

Головна особливість методик полягає в тому, що вони дозволяють різні способи вирішення питань, креативність у пошуку правильної відповіді, формують і розвивають оригінальність і гнучкість мислення, підтримують азарт від пізнання нового на уроці. Кожен прийом спрямований на розкриття творчого потенціалу учнів [29].

2.4. Інтерактивні методи навчання та їх використання в НУШ

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до освіти, включаючи підготовку людей, здатних приймати важливі рішення, знаходити способи спілкування в новому середовищі та ефективно встановлювати стосунки в новій системі в реальності, що швидко змінюється. Активність, самостійність, креативність, здатність пристосовуватися до швидких змін – ці риси особистості стають

найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку і їх формування потребує впровадження нових підходів у процес навчання.

У зв'язку з цим особливого значення набуває питання використання інноваційних, нестандартних методів навчання, а також методів розвитку критичного мислення.

Тому Концепція Нової української школи визначає важливість використання методів навчання: «У процесі навчання використовуватимуться методи, які навчатимуть робити самостійний вибір, пов'язувати навчене з реальним життям, враховувати індивідуальність. Науковці та практики усвідомлюють, що засвоєння знань, формування навичок і вмінь, розвиток особистісних якостей, набуття певних якостей особистості учнів сприятимуть більш ефективному використанню в навчальному процесі інтерактивних методів і форм навчання.

Педагогічний словник дає таке визначення: «Інтерактивне навчання (від лат. Interaction – взаємодія) – навчання, побудоване на взаємодії учнів з навчальним оточенням, навчальним середовищем, що служить сферою засвоєння знань» [12].

Однією з концептуальних засад створення Нової української школи став перехід від «наповнення» дітей знаннями до компетентної освіти. Реалізація цього завдання багато в чому пов'язана з використанням методів, що спонукають до порівняння, класифікації, аналізу, узагальнення результатів своєї діяльності тощо. Ці методи є інтерактивними методами навчання молодших школярів. Інтерактивний метод – це метод навчання, при якому студенти та викладачі перебувають у режимі розмови та діалогу один з одним. Це співпраця та взаємонавчання: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень є рівноправними суб'єктами освіти. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї точки зору над іншою. Під час такого спілкування студенти вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими, критично мислити та приймати мудрі рішення [6]. Метою інтерактивної взаємодії є:

1. Створити умови для участі всіх у навчальному процесі. 2. Дати кожному слухачеві можливість зрозуміти та обміркувати те, що він знає та думає. 3. Створити атмосферу співпраці, взаємодії, співпраці. 4. Забезпечте комфортні умови навчання, які дають кожному учневі відчуття досягнення, інтелектуальних здібностей, безпеки та важливості. 5. Ефективно навчайтеся, регулярно взаємодійте з життям, активними темами здобувачів освіти, застосовуйте отримані знання на практиці та в повсякденній діяльності.

Учні та вчителі в інтерактивній взаємодії є рівноправними та рівнозначними суб'єктами освітнього процесу. Разом вони визначають мету діяльності, об'єкти, теми, засоби діяльності, результати навчання. Під час спільного пошуку відбувається обмін думками, знаннями, способами діяльності, з чого відбувається рефлексія та оцінка отриманих результатів. Учні усвідомлюють, чого вони досягли на певному рівні знань, що вони знають, як висловлюють своє емоційне ставлення до об'єкта вивчення, як висловлюють оцінні судження, особистий досвід того, наскільки активними стали творці. Інтерактивні методи не можуть бути «мистецтвом для мистецтва» - вони повинні чітко досягати цілей уроку, просто приводячи до очікуваних результатів. З іншого боку, природа інтерактивності містить елемент непередбачуваності. Таким чином, з одного боку, результат – це вплив підготовки з боку інструктора (тренера), з іншого – результат цілого ланцюга реакцій, які відбуваються під час заняття. Навчальна група – це не просто сукупність індивідів, яким викладач дає заняття – завдяки цим методам у групі формуються нові інноваційні освітні якості [19].

Інтерактивні методи навчання є захоплюючими для дітей, ефективними, розвивають творчі здібності та пізнавальні інтереси учнів. На уроках з використанням інтерактивних методів навчання можна позбутися ускладнень учнів із низькою успішністю. Може зацікавити учнів навчальними матеріалами і тим самим подарувати їм радість від власних успіхів [9]. Під час таких уроків діти активно змагаються, спілкуються та намагаються довести свою точку зору. Учні вчаться працювати в групах, а також розвивають свої комунікативні навички. Організація навчання в НУШ за інтерактивними методами передбачає

модельовання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі аналізу актуальних обставин і ситуацій тощо. Інтерактивні методи навчання часто поділяють на дві групи: групові та фронтальні. Ці методи використовуються на різних уроках, етапах того чи іншого уроку, з різними цілями і сьогодні є найбільш вживаними.

До групових методів відносять: «Робота в парах», «Робота в трійках», «Змінювані трійки», «Карусель», «Робота в малих групах», «Акваріум».

Суть інтерактивного методу «Робота в парах», широко використовується в НУШ, вимагає від студентів роботи в парах і виконання завдань. Робота в парах вимагає обміну думками та дозволяє швидко виконувати справи, які займають багато часу або неможливі за звичайних умов (обговорення події, реферату, усної інформації загального характеру, підсумків курсу, заходів тощо, ставити собі питання, дослідити партнера). Потім один із партнерів доповідає результати класу.

Метод «Робота в трійках» – це ускладнена робота в парах. Найкраще в трійках проводити обговорення, обмін думками, підведення підсумків чи навпаки, виділення несхожих думок).

«Карусель» — один із найвідоміших інтерактивних методів, який використовується на багатьох уроках у початковій школі. Учні сідають у два кола: всередині і зовні. Внутрішнє коло нерухоме, зовнішнє рухається. Можливі два варіанти використання методу – для дискусії (існують «подвійні аргументи» один з одним і кожен учасник внутрішнього кола має свої докази) або для обміну інформацією (учні зовнішнього кола, рухаються, збирають дані).

Інтерактивний метод «Робота в малих групах» передбачає розподіл ролей: "спікер" – керівник групи (слідкує за регламентом під час обговорення, зачитує завдання, визначає доповідача, заохочує групу до роботи), "секретар" (веде записи результатів роботи, допомагає при підведенні підсумків та їх виголошенні), "посередник" (стежить за часом, заохочує групу до роботи), "доповідач" (чітко висловлює думку групи, доповідає про результати роботи групи).

Можливий вибір групи експертів з числа кращих студентів. Вони працюють незалежно, і коли будуть результати, перевірять і доповнять інформацію. Крім перерахованих вище інтерактивних методів, чільне місце в інтерактивному навчанні та взаємодії займає метод «Акваріум». У цьому методі невелика група працює окремо, в середині класу, після обговорення презентує результати, решта груп слухає без втручання. Потім групи у зовнішньому колі обговорюють роботу групи та власні досягнення.

Одними із найвідоміших фронтальних методами навчання є такі методи: «Велике коло», «Мікрофон», «Незакінчені речення», «Мозковий штурм», «Мозаїка».

«Велике коло» та «Мікрофон» – досить схожі інтерактивні методи навчання. Суть методу «Велике коло» полягає в тому, що учні сідають у коло і по черзі говорять про певне питання. Дискусія триває до тих пір, поки хтось бажає висловитися. Викладач може виступити після обговорення. А метод «Мікрофон» — це в основному візерунок великого кола. Учні по черзі швидко розповідають про проблему, передаючи один одному уявний «мікрофон».

Дещо ускладнений варіантом великого кола є метод «Незакінчені речення»: відповідь учня – це продовження незакінченого речення типу "можна зробити такий висновок...", "я зрозумів, що..."

«Мозковий штурм» — відомий інтерактивний метод, суть якого полягає в тому, що всі учні по черзі висловлюють усі абсолютно, навіть нелогічні, думки щодо проблеми. Сказане не критикується і не обговорюється до кінця речення.

«Мозаїка» – це метод, який поєднує як групову, так і фронтальну роботу. Малі групи виконують різноманітні завдання, які потім реформуються таким чином, щоб кожна новостворена група мала експерта з кожного аспекту проблеми (наприклад, кожна початкова група аналізує вірш Т. Шевченка, після реформи нова група повинна спочатку узагальнити теми всіх вивчених віршів, друга – завантажити ідеї, третя – образи, четверта – форму).

Сучасний досвід, накопичений в Україні та за кордоном, переконливо доводить, що інтерактивні методи сприяють вдосконаленню та оптимізації навчального процесу. Вони дозволяють учням:

- полегшити процес здобуття знань;
- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до комплектування навчальних матеріалів;
- вчити формувати власну думку, правильно її висловлювати, доводити свою точку зору, сперечатися та дискутувати;
- моделювати різні соціальні ситуації та збагачувати власний соціальний досвід, занурюючись у різні життєві ситуації;
- слухати інших, поважати іншу думку, прагнути до діалогу;
- вчити будувати конструктивні стосунки в колективі, визначати свою позицію в колективі, уникати конфліктів, вирішувати їх, знаходити компроміси;
- знаходити спільні рішення проблем, розвивати навички проектної діяльності, працювати самостійно, виконувати творчі роботи.

Висновки до 2 розділу

Сучасна географічна освіта прагне виховати і підготувати громадян знаннями з географії. У рамках впровадження Нової української школи необхідно оновити методiku та організацію географічної освіти.

Метод навчання - це складне, багатогранне явище навчання, що відображає закономірності, принципи, цілі, зміст і предметні форми навчання. Цей зв'язок з іншими видами навчання є взаємним: принципи, цілі, зміст і форма навчання визначають методи, але без цього не можна враховувати можливість реалізації, вони фактично не можуть бути реалізовані. Кожен метод навчання є комплексною системою навчання зі складною структурою, що включає методи навчання, методи фізичної та розумової діяльності, мотивації, творчі методи (проблемна діяльність), науково-конструктивні), моделювання тощо. Знання теоретичних основ методики сприяє вдосконаленню вміння вчителів Нової української школи використовувати необхідний методичний апарат для творчої та самостійної роботи, це знання також сприяє вдосконаленню умінь Уміння оволодівати методиками та підвищувати професійну кваліфікацію. Роль учителя Нової української школи – уважний помічник, який спрямовує самостійну пізнавальну діяльність учня, стимулює пізнавальну активність. Його завдання — заохотити студентів до активної участі в пошуку відповідей на власні запитання, а також допомогти їм розширити та переформатувати знання, набуті під впливом отримання нової інформації. Тому важливо використовувати в роботі технічні та інноваційні методи (розумні картки, інтегроване навчання, піраміда Блума), проектне навчання, технології критичного мислення, судження та інтерактивні методи навчання (робота втрюх, «Карусель», «Мозковий штурм» «Мозаїка», «Мікрофон», «Незакінчені речення»), що зробить урок не тільки цікавим і цікавим для учнів, але й сприяє кращому розумінню та засвоєнню учнями навчального матеріалу.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ В УМОВАХ НУШ

3.1. Сучасні аспекти викладання географії в умовах трансформаційних змін

Реалізація Концепції Нової української школи, базового документа для розвитку сучасної освіти, базується на створенні школи, яка сприятиме не тільки здобуттю знань, як це було в попередніх випадках, це також сприятиме здобуттю знань. Уміння застосовувати отримані знання в житті. Результатом роботи Нової української школи є те, що випускник стає цілісною та всебічно розвиненою особистістю, здатною критично мислити.

Вивчення географії в умовах Нової української школи (НУШ) [31] вимагає нового осмислення поняття географічної освіти в сучасній школі. Шкільна географія – це предмет, який розвиває комплексний аналіз, моделювання та прогнозування природних і соціально-політичних явищ на трьох загальних рівнях: локальному, регіональному та глобальному. Враховуючи зазначене, структурування навчального змісту уроків географії та пошук ефективних методів навчання, що відповідають віковим особливостям розвитку сучасного школяра, є доцільним з урахуванням вимог щодо концепції нової української школи.

Сучасний етап розвитку України характеризується глибокими змінами в усіх сферах суспільного життя, гуманізацією життя та відповідними змінами цілей і пріоритетів загальної освіти. Якщо метою дошкільної освіти є формування особистості з певною науковою базою та знаннями, то із впровадженням в Україні нової концепції школи) [31] призведе до її всебічного розвитку. Це передбачає вдосконалення всіх компонентів особистості (переживань, психологічних механізмів, типових характеристик, мотивації). Ці люди можуть самостійно збирати інформацію, приймати нетрадиційні рішення, знаходити цінні посади в невизначених соціально-економічних умовах і вирішувати глобальні проблеми сучасності.

Географія унікальна тим, що вона розглядає як екологічні, так і соціальні проблеми, які розвиваються в навколишньому середовищі. Крім того, географія всебічно досліджує суспільство, природне середовище та взаємозв'язки між ними. У географічному середовищі суспільство і природа взаємодіють, у якій природні та соціальні закони природно взаємозалежні, у багатьох випадках створюючи геоекологічні та економічні проблеми. соціальна економіка.

Сьогодні викладання географії в школі немислиме без людей, без ставлення до людей, без інтересу до них. Гуманістична роль географії, яка раніше рідко розглядалася, зараз зростає. Сьогодні соціальні питання займають нове місце. З'являються навіть нові напрямки, такі як соціальна екологія та геологічний конфлікт [25].

Як зазначила І. Удовиченко, нове бачення та усвідомлення себе частиною цілісного світу є основою формування екологічної культури сучасного школяра. Поведінка, думки і вчинки будь-якої людини тісно пов'язані з долею всього людства і це найвища місія, яку людина повинна виконати. Тому, на думку автора, «підготовка людини до життя за новими моральними цінностями суспільства, забезпечення гармонії між світом і людьми, мета і сенс виховання та освіти сучасної. [42, гл. 480].

На думку А. Вальчук, для географічної освіти у контексті реалізації змістовних ліній НУШ характерні чотири детермінанти:

- державно-суспільна (потреби суспільства);
- особливості географічної науки (взаємозв'язку цілісного світу, різноманіття відносин людини та природи, людини та соціуму в просторово-тимчасових, геосистемних аспектах);
- особистість вчителя (як транслятора географічної культури);
- особистісна орієнтація (навчальний процес географії згідно НУШ будується з урахуванням неповторності кожного учня та орієнтується на розвиток та саморозвиток особистісних властивостей) [5, с. 37].

На думку НАН, у сучасних умовах розвитку загальноосвітньої школи надзвичайно важливим є вирішення завдань, пов'язаних із діяльністю кількох

сфер суспільного життя. Це вимагає від учнів не лише засвоєння певного змісту освіти, а й виховання таких якостей, як воля, відповідальність у діях, відповідальність за долю суспільства і країни, відповідальність за збереження навколишнього середовища, нетерпимість до егоїстичних інтересів, жорстокості та несправедливості. . . Розвиток цих якостей в учнів, формування ціннісних і важливих вимог і намірів, участь учнів у самоосвіті є основними елементами, що становлять важливу сферу життя, і водночас умовою діяльності інших області. . Це свідчить про те, що пізнавально-орієнтований підхід, який домінує в освітньому змісті, повинен поступитися місцем культурно-індивідуальному підходу, спрямованому на розкриття творчих здібностей молоді. Це найбільше відповідає гуманістичному мисленню, якого вимагає Нова українська школа. Гуманізація освіти є одним із елементів реалізації концепції НУШ. Під процесом гуманізації освіти ми розуміємо процес зміни типу когнітивної освіти, що включає оволодіння культурними аспектами, які дозволяють особистості сприймати себе та розуміти інших. Ці культурні аспекти включають сукупність відносин людини з природою, людьми і духовними цінностями (література, мистецтво, історія країни).

Л. Прохорова під гуманітаризацією географічної освіти згідно НУШ визначає:

- залучення світової культури, історії та духовних цінностей;
- формування історичне мислення учнів з урахуванням специфіки предмета;
- виховувати дбайливе ставлення до людей, навколишнього середовища та неперехідних цінностей;
- розвивати культуру міжособистісних і міжнаціональних стосунків, екологічну культуру;
- закріпити в процесі навчання базові знання про наукові ідеї та відкриття, як процес людського пошуку, конфлікти поглядів, зв'язки між глобальними проблемами людства [35, с. 412].

Сьогодні вчителям географії доводиться вирішувати складне методичне завдання: застосування компетентнісного підходу на практиці. У географічній освіті це новий напрямок, який дозволяє по-новому побачити і зрозуміти важливе

методичне питання: «Яка мета навчання дітей географії?» Від відповіді на це запитання, необхідності використання її результатів у житті наступних поколінь залежить формування критеріїв відбору змісту географічної освіти. Завдяки цьому зміст географічної освіти сприяє розвитку наукової обізнаності про світ на міждисциплінарному рівні та має додатковий компонент, невід’ємну частину в процесі дослідження та дослідження.

Розвиток географічних знань учня з предмета в поєднанні з удосконаленням і розширенням умінь і навичок, формуванням у нього власної системи наукових оцінок і ціннісних інтересів – усе це відбувається під час вивчення географії. Дослідження учнями різноманітних географічних явищ, процесів, подій і закономірностей на локальному (локальному) рівні та в українському регіоні (регіональному) допомагає зрозуміти їхню сутність і створює умови для критичного, точного, актуального аналізу та порівняння.

Вивчення географії в початковій школі відповідає молодшому та старшому шкільному (підлітковому) віку. Найважливішим чинником розвитку особистості підлітка є його власна широка соціальна активність, спрямована на засвоєння певних стереотипів і цінностей, встановлення задовільних стосунків з дорослими та однолітками, із самим собою (проекція себе як спроба досягнення своїх намірів, цілей, завдань). характеру та майбутнього). Тому завдання сучасного вчителя географії полягає в тому, щоб процес навчання включав контекст, у якому учні набувають досвіду [5, с. 38].

Для підлітків характерний гострий інтерес до суспільно-політичного життя своєї країни та подій у світі. Тому, вивчаючи географію, зважаючи на те, які студенти займають позиції активних громадян, важливо обговорювати такі питання, як: «Як Україні покращити свою репутацію в очах громадськості?» international correge? У підлітковому віці переважають емоційно-чуттєві, духовно-моральні переживання. Цей етап відповідає вивченню основних курсів географії та курсів континентальної та океанічної географії. Тому для формування сприйнятливої і ціннісного ставлення до світу під час їх виховання важливо використовувати

конкретні, яскраві вирази, поезію, час народної творчості та інші засоби емоційного впливу.

Старший підлітковий вік відповідає вивченню уроків географії України, економічної та соціальної географії розвинених країн. Цей етап характеризується оцінно-змістовною діяльністю. Тому для формування емоційно-ціннісного ставлення до світу під час вивчення географії дуже важливо створювати ситуації вибору та рішення.

3.2. Аналіз програми з географії для НУШ

За роки впровадження Нової української школи була розроблена система навчання учнів географії. Програма визначає зміст шкільної географії, структуру, послідовність вивчення курсів, тем і розділів, а також вимоги до рівня сформованості в учнів базових загальноосвітніх і географічних умінь (необхідних знань, умінь і навичок). отримані на уроці географії). За останні два десятиліття навчальна програма з географії зазнала багатьох змін. Це тому, що зміст освіти має відповідати викликам часу та потребам суспільства. У наш час неможливо навчити дітей всьому, важливіше прищепити їм постійне бажання вчитися. Тому зміст навчального матеріалу географії розглядається з точки зору його ефективності та необхідності поза школою. Метою базової середньої освіти є розвиток і виховання учнів, формування національної свідомості, культурного розмаїття, світогляду, екологічного підходу в мисленні та поведінці. Основним завданням сучасної загальноосвітньої школи є вибір найбільш прийнятних навчальних матеріалів, заснованих на практичних і функціональних засадах, з метою підвищення ролі самостійного навчання.

При вивченні географії в НУШ вкрай важливо зосередити зусилля вчителя на розвитку в учнів таких основних здібностей:

1. Спілкування рідною (або іншими) мовами держави.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математичні здібності.
4. Загальні здібності до природознавства та техніки.

5. Інформаційні та цифрові навички.
6. Здатність навчатися протягом життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Громадсько-політичні здібності.
9. Усвідомлення та вираження у сфері культури.
10. Екологічні знання та здоровий спосіб життя [13].

Шкільна природнича освіта в контексті подолання наслідків російського вторгнення та відбудови України стає одним із ключових чинників формування особистості як активного громадянина, що володіє ключовими навичками та вміє застосовувати їх на практиці. Тому одним із актуальних напрямків сучасної шкільної природничої освіти є оновлення якості її змісту з урахуванням тенденцій європейського освітнього простору. Згідно з державними стандартами базової та повної загальної освіти предмет «Географія» є складовою освітньої галузі «Природознавство». Його мета – формування в учнів природничо-наукових умінь і навичок як базових і відповідних предметних умінь як обов’язкової складової загальної культури особистості та розвиток їх творчого потенціалу. Географія в розумінні нової української школи — це знання в галузі природничої освіти, мета яких — сформувати особистість учня знати й усвідомлювати основні закономірності живої і неживої природи.життя, володіє певними вміннями. у навчанні допитливий і на основі отриманих знань і досвіду розуміє цілісність природної та наукової картини світу, має здатність оцінювати вплив природничих наук, техніки та технологій на сталий розвиток суспільства та ймовірні наслідки діяльності людини в природі, відповідально взаємодіючи з навколишнім природним середовищем [11].

Особлива увага в новій навчальній програмі з географії приділяється реалізації чотирьох наскрізних змістових принципів: «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров’я та безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність».

1. Метою дослідження комплексного змісту «Екобезпека та сталий розвиток» є виховання в учнів соціальної відповідальності, екологічної

свідомості, вміння берегти довкілля та сприяти розвитку. Завдяки цьому вони будуть захищати довкілля та брати участь у вирішенні проблем екологічного та соціального розвитку.

2. Метою вивчення міжпредметного змісту «Громадянська відповідальність» є формування відповідальних членів суспільства та громади, які усвідомлюють принципи та механізми суспільства, а також важливість важливої складової національної ініціативи. У своїй діяльності спирається на культурні традиції та напрямки розвитку держави.

3. Вивчаючи змістову лінію «Здоров'я та безпека», прагнуть сформувати в учнів розумові, емоційні, соціальні та фізичні якості для того, щоб стати повноправними членами суспільства, мати здатність вести здоровий спосіб життя, сприяючи створенню безпечно та здорове середовище проживання.

4. Метою вивчення наскрізної змістової лінії «Підприємливість та фінансова грамотність» є краще розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (заощадження, інвестиції, кредит, страхування, позика).

Які якісні зміни чекають на нас у викладанні географії в школі? З моменту затвердження нових національних стандартів базової і повної середньої освіти [23] за суміжними програмами було опубліковано багато конференцій, семінарів, круглих столів, науково-методичних статей, публікацій у спеціалізованих виданнях, громадського обговорення та просвіти проекту підручника для учнів 6 кл. Однак для успішної реалізації концептуальних ідей нової програми потрібен час і практичний досвід апробації. Тому сьогодні ми можемо провести лише попередній аналіз змін у змісті та методиці викладання першого й тому дуже важливого предмета загальної географії. Відмінною рисою оновленої навчальної програми з географії є переорієнтація традиційної характеристики якості шкільної географічної освіти – рівня оволодіння знаннями – на інший результат географічної освіти – формування компетентностей учнів у різних сферах життя через географію. змістом, практичною спрямованістю, стійкою мотивацією до вивчення

географії, готовністю учнів застосовувати географічні знання в життєвих ситуаціях.

Як зазначено в програмі, у процесі вивчення загальної географії в учнів формуються уявлення про Землю як природний комплекс, про особливості земних оболонок та їх взаємозв'язки. Крім того, початковий курс географії містить відомості про подорожі та географічні дослідження земної кулі, особливості її зображення на глобусах і картах, про кількість і розміщення населення, рід людини, положення України та інших країн на землі. політичний театр. карта світу [26] У 6 класі учні починають формувати базові географічні уявлення, загальну географічну культуру та поступово вивчають мову карт, учні засвоюють поняття та набувають певних навичок при роботі з багатьма різними джерелами географічної інформації. Такий підхід є традиційним для українських шкіл. Водночас у зміст курсу внесено деякі зміни. По-перше, це зміни, пов'язані з необхідністю упорядкування змісту окремих розділів і тем, а також усунення повторів матеріалу. Так, вивчення геологічного часу, атмосферної циркуляції та загальних закономірностей географічної земної кори переноситься з 6 класу до 7 класу з урахуванням вікових особливостей учнів. У результаті значно скорочено обсяг матеріалу та демонтовано понятійний апарат тем «Літосфера», «Атмосфера», а тему «Географічна земна кора» замінено темою «Природний комплекс», в якій поняття «Географічна оболонка» подана в загальному вигляді. Для забезпечення наступності між предметом «Загальна географія» та базовим предметом «Природознавство» у розділі «Вступ» виключено вправу «Спостереження за природою».

По-друге, деякі обмеження, визначені в попередній схемі [3], були усунені. Таким чином, при вивченні тем розділу «Географічні знання про Землю» в 6 класі принципи географії застосовуються до аналізу туризму та дослідницької діяльності та краще сприймаються учнями, ніж принципи історії. У розділі «Земля на планах і картах» послідовність вивчення тем і опрацювання матеріалів у них змінено з польового орієнтування на роботу з планами і картами, питання Окремі теми, пов'язані з роботою з картами, перенесено в розділ «Земна кора». У розділі «Планета людей» розглядаються лише найважливіші країни з точки зору їхньої

ролі у світі та відносин з Україною. Тут же передаються документи про вплив людини на природу та її наслідки. Третій тип змін у програмі спрямований на оновлення та осучаснення змісту географічної освіти. Таким чином, зі вступу було звернуто увагу на важливість туризму як сучасного методу географічного пізнання, а також електронного джерела географічної інформації.

З модернізацією змісту теоретичних матеріалів нової програми змінився підхід до практичних робіт з географії, модернізувався та уточнився їх зміст, зросла практична значущість для учнів. Загалом подано 9 практичних робіт, з яких 4 (наприклад, практичні роботи 2, 5, 7, 8) необхідно оцінити, а решта вибере вчитель. Також пропонуються різноманітні дослідження, які рекомендується проводити у формі презентацій, робіт (есе), розробки невеликих проектів, плакатів, польових досліджень. Вони проводяться та оцінюються вибірково – за бажанням учителів та учнів. Деякі з цих досліджень виконуються студентами за допомогою членів родини. Тому при вивченні теми «Атмосфера» учні за допомогою різноманітних джерел і власних спостережень вивчають стан повітря у своїй місцевості, а теми «Гідросфера» - для вивчення гідрологічної характеристики найближчої місцевої водойми та її використання. А розробка невеликих проектів поводження з побутовими відходами (за допомогою членів родини) завжди актуальна та соціально значима.

Дуже корисно впорядкувати та чітко визначити перелік географічної номенклатури, яку учні мають вивчити. Це допомагає обмежити обсяг інформації, необхідної для запам'ятовування, і стандартизує вимоги, яким повинні відповідати географічні знання та навички учнів. Модернізація змісту географічної освіти не може не торкнутися такого важливого питання, як оцінювання успішності учнів. Автори програми вважають, що критерієм оцінювання роботи учнів є не обсяг матеріалу, який залишився в пам'яті, а вміння аналізувати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, використовувати його на практиці, життєвих ситуаціях, самостійно здобувати знання. [26]. Згідно з новими вимогами до оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи воно здійснюється під час щоденного дослідження успішності учнів, а також за результатами

контрольних робіт учнів: усні (індивідуальні, групові, очні). фронтальна), письмове дослідження (самостійна робота, контрольна робота, тематична контрольна робота, тестування та інші роботи) [7].

Оскільки із 70 годин, на які розрахований курс, запланований резерв часу становить 6 годин, рекомендуємо вчителям географії використовувати ці години на проведення уроків «Узагальнення з теми «Назва теми або скорочена назва» а саме:

1. Розвиток географічних знань про Землю.
2. Земля на плані і карті.
3. Літосфера.
4. Атмосфера.
5. Гідросфера.
6. Планета людей.

Теми 4 і 5 (Біосфера і ґрунт; Природні комплекси) розділу 3 доповнити обов'язковим практичним заняттям (на місці) № 8 «Ознайомлення з одним із природних комплексів (ландшафтів) на вашій території (річки, ліси, парки тощо), визначаючи взаємозв'язки між її компонентами". Таким чином, нова програма з географії відображає орієнтований на дитину підхід до навчання особистісно орієнтованої роботи, що базується на діяльності та навичках. Їхня робота сприятиме формування загальноосвітніх та загальних навичок із таких предметів, як креслення карти, географічна інформація, збереження здоров'я, практика... до зміцнення зв'язку між школою та сім'єю під час вивчення географії. Нова програма – це не лише набуття географічних знань – фактів, понять і законів, а й розвивати географічну спостережливість, проблемність, пізнавальний інтерес учнів у процесі практичної роботи та наукових досліджень, їх інтелектуальні та творчі здібності.

Важливою умовою реалізації інновацій, передбачених у програмі, є їхнє якісне відображення в навчально-методичному забезпеченні курсу, насамперед у підручнику. Цього року гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» надано таким підручникам — переможцям II етапу Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників:

– «Географія» підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Бойко В. М., Міхелі С. В.);

– «Географія» підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Пестушко В. Ю., Уварова Г. Ш.);

«Географія» підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Гільберг Т. Г., Паламарчук Л. Б.).

Для досягнення основних цілей нової навчальної програми з географії вчителі повинні прислухатися до порад науковців і колег і демонструвати свою активну участь. Гордон Драйден і Джанет Восс у книзі «Революція в освіті» обговорюють зміни в освітніх методах і стверджують, що «мистецтво викладання стає мистецтвом навчати дітей вчитися самостійно». Сьогодні важливо змінити підхід до навчання, який існує не лише в Україні, а й у світі: запроваджувати програми розвитку дитини та «батьківську освіту».

Висновки до розділу 3

Тому в умовах нових тенденцій розвитку географічної освіти (зростає гуманістична роль географії, важливе місце займає суспільна проблематика) необхідно формувати емоційно-світоцінний процес. навчитися. З цією метою реалізація основних контурів Концепції Нової української школи базується на досвідному формуванні емоційно-ціннісного ставлення до світу під час географічного навчання. Завдяки цьому зміст сучасної географічної освіти стає все більш багатим на ідеї, концепції, етичні настанови та людські цінності. Сьогодні шкільна географія має методичне завдання, пов'язане з усуненням протиріч між розумінням учнями географії як науки, що містить відомості про природне різноманіття географічних територій Землі та реального світу, у курсах, що акцентують увагу на складній природі географічної території, моделей, велика кількість географічних термінів, понять і законів. Основним завданням сучасної загальноосвітньої школи є ретельний відбір навчального матеріалу за практичними та функціональними принципами, сприяння ролі самостійного навчання.

Особливої уваги заслуговує реалізація основного змісту оновленої географічної програми. Програма побудована на основі національних стандартів базової та повної загальної освіти. Програма повинна забезпечити перехід від предметно-орієнтованого підходу до дитиноцентричного. На основі компетентнісного підходу знання мають стати ключем до вирішення проблем, забезпечення успішної самореалізації в суспільстві та організації особистого життя.

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ

4.1. Проблеми викладання географії у сучасних умовах

Реформування системи старшої середньої освіти в Україні було постійним кроком вперед з моменту здобуття країною незалежності в 1991 році. Цю траєкторію засвідчує значна кількість документів. Цей етап є як нормативним, так і концептуальним. Зокрема, це освітній закон України, який називається Законом про освіту, Законом про повну середню освіту, Національною освітньою доктриною, Концепцією нової української школи, Концепцією розвитку освіти та правовим урядом. Стандарти базової середньої освіти та інші закони.

З 2016 року реалізація концепції Нової української школи, яка базується на засадах організації сучасного освітнього процесу, призвела до застосування в Україні формуального оцінювання. Вона також сприяє модернізації викладання географії в школі, впливає на розвиток різних загальних здібностей і фактично є однією з найпопулярніших дисциплін у світі, що впливає на перспективи випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Зокрема, при вивченні якості навчання та викладання предмету «Географія» ми проводили опитування на території Глибоцької територіальної громади за стандартною формою GoogleForms. За цей час ми опитали мешканців громади, які брали безпосередню участь у навчальному процесі.

Кількість опитуваних:

Всього: 418;

ОЗО “Глибоцький ліцей Глибоцької селищної ради”: – 105;

Глибоцька гімназія: – 98;

Димківський НВК: –71;

ОЗО “Черепковецький ЗЗСО І-ІІІ ступенів”: –58;

Стерченська ЗОШ: – 46;

Опришенська ЗОШ: – 40;

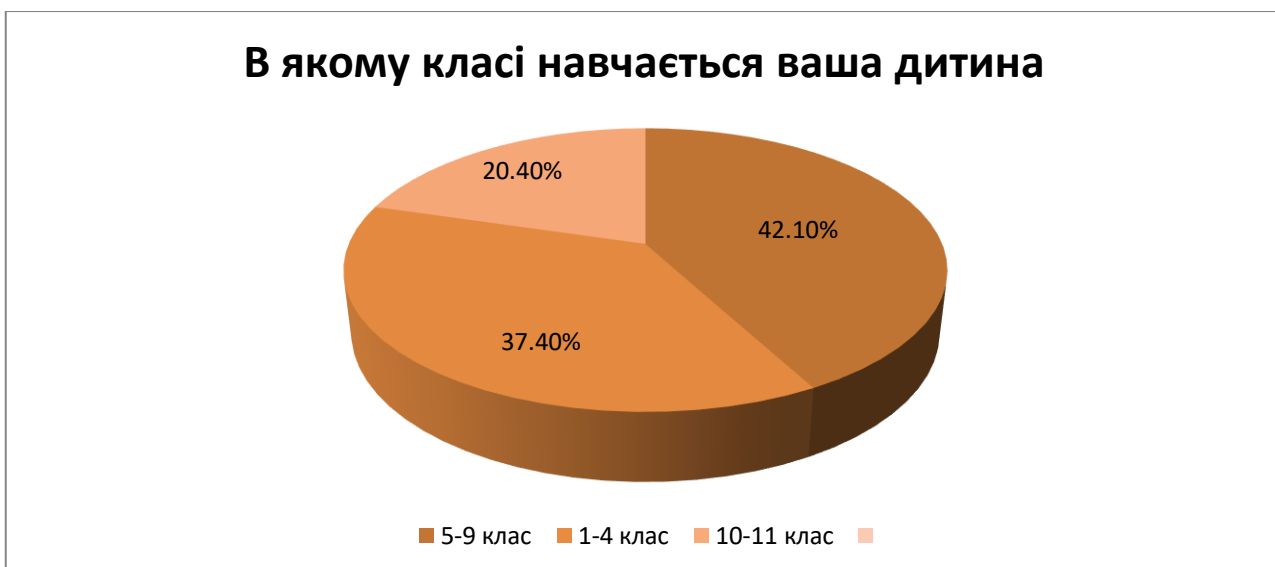
Отже, як бачимо, на території Глибоцької територіальної громади є досить велика кількість освітніх закладів, що забезпечує комплексний освітній процес для населення, це показник позитивної звітності про діяльність громади.

Для комплексного аналізу ми провели низку опитувань мешканців громади, результати представлені на наступній діаграмі, на основі якої ми проведемо аналіз сучасного стану місцевої освіти в сучасних умовах.

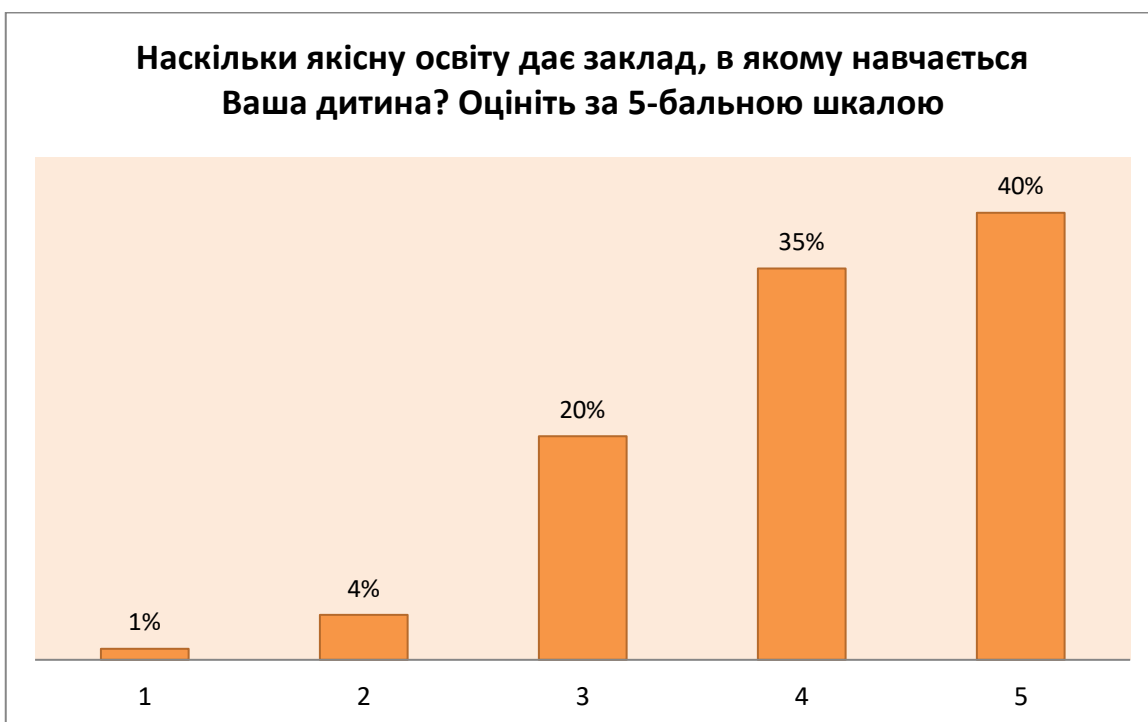
Мета першого запитання – дізнатися, в якому навчальному закладі навчався учень. Наступні результати:

Завдяки наступному питанню ми можемо визначити, у якому класі вчиться дитина опитуваних батьків. Це буде для нас конструктивний аналіз для виявлення проблем у системі освіти середньої, початкової та старшої школи на території Глибоцької ОТГ.

Наступним нашим питанням було «Наскільки якісну освіту дає заклад, в якому навчається Ваша дитина? Оцініть за 5 бальною шкалою»

За результатами даного опитування можна зробити висновок, що більшість респондентів задоволені якістю надання освітніх послуг у закладах освіти Глибоцької громади. Проте 5% респондентів оцінили роботу школи від 1 до 2 балів за 5-бальною шкалою.

Далі ми перевірили, чи вважають люди навчальний заклад, де навчається їхня дитина, конкурентоспроможним серед інших навчальних закладів у громаді?

За результатами цього запитання ми виявили, що 70% вважають свій навчальний заклад конкурентоспроможним, а 30% – інакше.

У наступному питанні запитуємо, скільки знань та умінь дитина отримує в навчальному закладі, які можуть знадобитися в повсякденному житті. Респонденти оцінили цей критерій за 5-бальною шкалою.

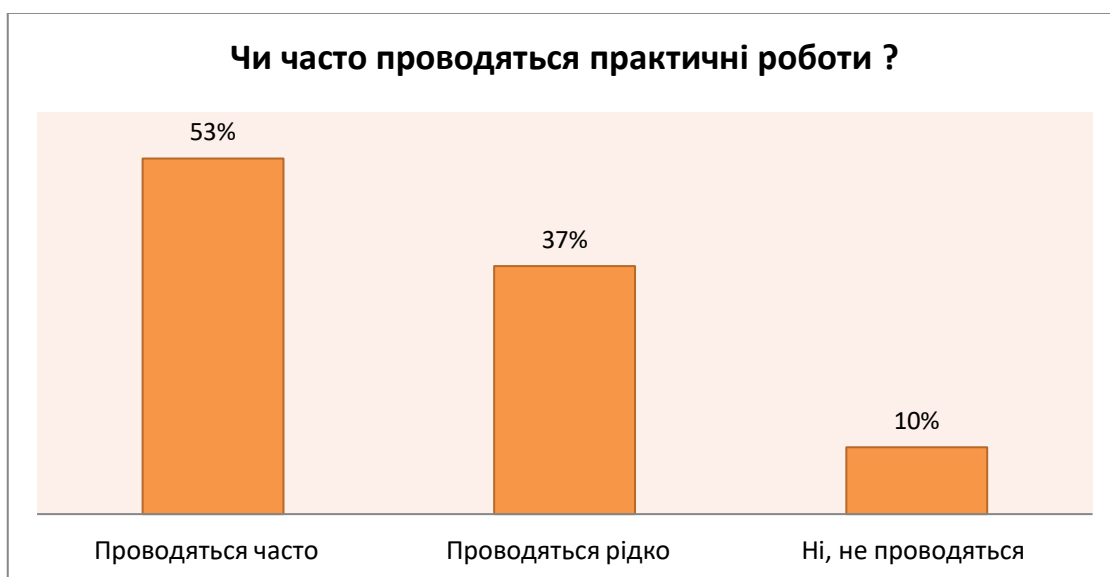
Тут ми бачимо, що частка респондентів, які негативно оцінюють роботу школи, залишається незначною (загалом 6%).

Надалі наші запити спрямовані на визначення якості викладання географії в школах Глибоцької громади.

Тому ми попросили респондентів оцінити загальну якість проведення уроків географії за 5-бальною шкалою.

Ми робимо висновок, що більшість респондентів оцінили якість організації уроків географії як досить хорошу. Кількість незадоволених – 15%. Важливим елементом вивчення географії в ЗЗСО є виконання практичної діяльності. Виявилось, що більшість сказали, що вони регулярно виконують практичні вправи. Проте 10% не мали жодних практичних занять з географічної програми під час навчання. Це спостереження в основному стосується респондентів, які навчалися в школах з невеликою кількістю учнів. Результати цього опитування представлені в наступній таблиці.

Погляди респондентів на ставлення вчителів до проведення уроків географії поділяються на дві категорії: 70% респондентів обирають варіант, коли вчитель

бере активну участь на уроці, і 26% обирають варіант, коли вчителі часто дають завдання конспектувати уривок без пояснюючи нову тему, а 4% респондентів запропонували інші варіанти. Інші варіанти для респондентів: вчителі зазвичай готують уроки; по-різному, іноді поверхово, а іноді відповідально; деякі респонденти зазначили, що уроки географії в школах часто відсутні, а інші уроки (історія, математика, фізика тощо) проводяться через відсутність у школі вчителів географії. Якість освіти багато в чому залежить від якості викладацького складу. Тому пріоритетом для вчителя є засвоєння учнем базових географічних знань і сприйняття ним уроку, обидва важливі чинники, що визначають загальний рівень географічної компетентності. Важливу роль у цьому відіграють інтерактивні методи навчання та інноваційні підходи до організації навчального процесу з географії. Зацікавленість учителів у набутті учнями відповідних географічних навичок переважно оцінюється від 3 до 5 балів із 5 можливих.

Якість уроку залежить насамперед від підготовки викладача. Відповідно, випадки неповаги вчителів до учнів та їхньої праці вважаються неприпустимими під час реалізації Концепції Нової української школи. Ця концепція вимагає побудови ефективних механізмів при впровадженні внутрішніх систем, сприяти підвищенню якості освіти в навчальних закладах. В українських школах багато років існують кадрові проблеми, пов'язані з низькою заробітною платою і, як

наслідок, нестачею молодих спеціалістів, спеціалістів вищої ланки та вчителів-чоловіків. У зв'язку з цим на порядок денний постає питання мотивації вчителя, а саме поведінки вчителя географії.

Отримуючи основну заробітну плату, вчителі спочатку виконують свою роботу, але сьогодні вони також потребують вдосконалення своїх можливостей (зазвичай самостійно) узагальнювати та розширювати свій педагогічний досвід, брати участь у проектах, експериментувати, отримувати доступ до передових знань. освіти. Іншим важливим фактором є наявність навчальних матеріалів; Також важлива оплата додаткового навчання, семінарів, тренінгів. Для отримання вищої освіти необхідний другий диплом; Також важливою є можливість надання додаткових освітніх послуг. Важлива також внутрішня мотивація вчителя. Наприклад, важливу роль у забезпеченні всім необхідним для роботи (комп'ютери, канцтовари, меблі, письмове приладдя, доступ до Інтернету на роботі, вирішення низки пов'язаних з ним проблем) відіграє організація робочих місць і місць відпочинку вчителів. офісної географії, збалансованого графіка тощо).

Тому на запитання «Охарактеризуйте ставлення вчителя до учнів» більшість респондентів зазначили, що вчитель завжди готовий відповісти на незрозумілі питання по темі, досить суворий, шанобливо ставиться до учнів і виконує дуже добре. зацікавлений у спілкуванні. Лише 2% опитаних вважали, що вчителі очорнювали або робили необґрунтовані коментарі.

Наостанок ми попросили батьків вказати свої побажання щодо покращення організації уроків географії в школі. Найчастіше зустрічаються:

- Учитель має пояснювати причинно-наслідкові зв'язки, давати практичні завдання, завдання експериментального характеру, завдання для створення групи чи індивідуальний проект, проведення географічних конкурсів, бесід та екскурсій;
- Частіше використовувати мультимедіа (демонстрація фото та відео під час занять);
- Надавати тільки достовірну інформацію;
- На уроках географії необхідно виховувати бережливе ставлення до природи, розвивати екологічну свідомість кожного учня, звертати увагу на гуманність

навколишнього середовища шляхом проведення бесід, а також практичних занять (посадка рослин тощо);

- Створювати та підтримувати позитивну атмосферу в класі;
- Використовуйте інформаційні та комунікаційні технології протягом курсу географії та суміжних галузей у середній школі (таких як історія, хімія та біологія).

4.2. Рекомендації для покращення викладання географії в сучасних умовах

Географічна освіта є однією з найважливіших ланок змін в системі освіти України. Його завдання – визначити сукупну реакцію особистості студента на виклики цивілізації, а також сучасну потребу у визначенні свого місця та потенціалу самореалізації в культурі, новій, принципово іншій, а також у новій. культура, нині докорінно змінена.

Організовуючи навчання географії в українській загальноосвітній школі в умовах Нової української школи, необхідно визнати, що географія – це не просто лінійна система прогресування, накопичення, передачі та співіснування, культуралізації знань, але й має культурний компонент, який є частиною всієї освітньої системи. Від того, наскільки географічна освіта сприяє формуванню особистості учня як суб'єкта істини через передачу знань про географію, світ і все інше, залежить здатність до прогресу та можливість виживання в майбутньому кожного учня. .

Регіональна освіта, особливо викладання географії в загальноосвітніх школах України, розглядається не як окреме ціле, а як динамічний процес, що потребує дослідження, філософських роздумів та абстрактних узагальнень. Процес вивчення української географії має бути побудований таким чином, щоб розширити знання та змінити сприйняття учнів. Тому основним результатом навчання є не знання української географії, а вміння творчо та нестандартно застосовувати власні попередні знання на практиці, що призводить до реальної трансформації та прояву

досвіду на практиці активність, розвиток особистої кар'єри, розвиток творчого мислення.

Результат – досягнення особистого успіху. Сьогодні українська та світова спільнота зосереджена на формуванні спеціалістів, тобто особистостей, здатних швидко та креативно приймати рішення. Тому вивчення географії України в Новій українській школі сприятиме розширенню знань учнів, зміцненню здібностей, вдосконаленню інтелекту, збільшенню кількості освічених і творчих особистостей, сприятиме суспільним змінам. значення. Доведено, що географія має значну інтелектуальну цінність. Тому вивчення учнями географії в школі забезпечує унікальний психологічний досвід, даючи учням всебічне розуміння світу та географічний погляд на світ. Створення цілісної картини світу істотно впливає на здатність країни адаптуватися до мінливих умов світової екології та Батьківщини України. Без цього неможливе соціальне та інтелектуальне самоусвідомлення, самоусвідомлення, створення в учнів образу «Я» у світі. Вивчення географії України в старшій школі має особливе психологічне значення, оскільки воно не тільки поглиблює загальнонаукові знання про світ, а й створює необхідні умови для розвитку демократії, національності, патріотизму та бажання захищати свою країну серед тих, хто навчається. навколо них. студент. . Сучасне геополітичне середовище характеризується складними глобальними процесами, тому перед викладанням географії України в школі стоїть важливе завдання, пов'язане з потенціалом класу у вихованні в учнів критичного мислення, емоційного інтелекту та стресостійкості. , емоційно-вольова сфера, формує їхню особистість і визначає статус громадянина.

Географія Нової української школи спрямована на формування в учнів комплексного, всебічного та системного уявлення про Землю як населену планету. Його мета – виховувати в учнів особисту відповідальність за те, що відбувається навколо. Географічна освіта має сприяти вдосконаленню здатності повноцінно реагувати на стрімкі зміни, що відбуваються в навколишньому світі, а географічне мислення має стати частиною суспільної свідомості. Сьогодні, в умовах воєнного стану, важливо уникнути психологічних травм у студентів. Для цього необхідно

налагодити довірчі стосунки між усіма учасниками освітнього процесу, організувати спілкування через налагодження діалогу та обміну. Організація психологічних хвилинок для учнів різного віку також повинна бути організована для покращення психоемоційного стану учнів. Варто відзначити теми, пов'язані зі становленням України, війною та розвитком відносин між країнами в різних сферах. Також доцільно буде звернути увагу студентів на пріоритетні напрями зовнішньої політики України в контексті сучасної геополітичної ситуації в Європі, а саме партнерство з країнами Європейського Союзу, США, США. Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії. Адже законодавчо визначений шлях України до європейської інтеграції залишається незмінним, а США та Британія відіграють надзвичайно важливу роль у зміцненні обороноздатності нашої країни, а також в економічних процесах і політиці.

У процесі вивчення уроків географії з 6 по 11 класи відпрацьовуються навички початкової та середньої школи. У галузі природничих наук особлива увага приділяється розвитку таких умінь: формування наукових поглядів; розуміння змін природи, спричинених діяльністю людини, та наслідків цих змін; набути природничих дослідницьких навичок; уміння застосовувати наукові знання для пояснення природних процесів і явищ.

На шостому курсі «Географія» НУШ особлива увага приділяється активним методам навчання: дослідження, вирішення проблем, співпраця, спілкування з громадськістю, порівняння та аналіз, застосування, прогнозування, систематизація та класифікація, моделювання, презентація дослідницької інформації. і т.д.

Модель планування забезпечує організацію та реалізацію проектної діяльності. Проект передбачає самостійну дослідницьку діяльність з учнями або під керівництвом учителя. Обираючи тему проекту, необхідно звертати увагу на інтереси учнів, вибирати конкретні питання, знайомі учням або мають регіональний характер, спонукати учнів до пошуку та використання додаткових документів. Проекти можуть бути представлені у вигляді презентацій, ілюстрацій, фотографій, відео, альбомів, сцен тощо. Учні можуть виконувати проекти індивідуально, парами або малими групами.

Велику увагу слід приділяти навчальному процесу, мета – допомогти учням сприймати та читати карти. Кожне з цих завдань має свої особливі напрямки, карта відповідає за організацію цих спеціальностей. Здатність розуміти карти означає мати знання про карти, знати, що таке карта, її властивості, призначення, умовні символи, які на ній з'являються, і як користуватися картою. Читати карту означає використовувати комбінацію умовних знаків для отримання інформації про географічні особливості території, «побачити територію такою, якою вона є насправді», яку можна вивчити та зрозуміти за допомогою карт про розташування, статус і зв'язки між різними природними регіонами, людські явища та діяльність. Уміння читати карту означає більше розуміння створення карти, ніж знання особливостей того, як її побудувати. Читання карти вимагає як знання географії та картографії, так і регулярної практики читання карти, оскільки це навичка, набута через багаторазову практику роботи з картами. Тому знати карту означає уявляти розташування і форму географічних об'єктів. Ці види навчальної діяльності здійснюються в ході практичної роботи, під час виробничої практики або під час відвідування курсів.

Нині питання використання комп'ютера в навчальному процесі пов'язане із впровадженням комп'ютерного навчання. Спочатку комп'ютери вважалися більш досконалим засобом програмування, ніж інші навчальні машини. З часом виявляється, що його використання призведе до якісних змін у змісті, методах і формах навчання, допоможе створити нове освітнє середовище. Нові методи навчання географії підтримуються мультимедійними технологіями, які дозволяють створювати електронні книги, енциклопедії, фільми, бази даних тощо. Вся ця інформація поєднується з елементами тексту, графіки, аудіо та анімації. З появою мультимедійних компакт-дисків раніше концептуалізовані географічні терміни стали більш конкретними або принаймні більш інтуїтивно зрозумілими. Мультимедійне комп'ютерне програмне забезпечення полегшує зорове, слухове та візуальне сприйняття тексту, звуків і зображень, пов'язаних із географічними районами. Комп'ютерні навчальні програми допомагають значно підвищити ефективність навчального процесу, а саме: новизна роботи з комп'ютером викликає

в учнів інтерес, підвищує мотивацію та дає багато можливостей різноманітного збагачення навчального матеріалу.

Тому слід зазначити, що на уроках географії актуальним є використання різноманітних Інтернет-ресурсів та онлайн-сервісів.

Наприклад, щоб розвинути просторову уяву та краще зрозуміти географічні закономірності та розташування географічних об'єктів, вам слід використовувати картографічні служби, такі як Google Maps або Google Earth. З їх допомогою також можна вивчати місцевість, досліджувати різні країни і регіони світу, складати карти і прокладати маршрути.

Для пошуку актуальної та достовірної інформації про географічні процеси та явища, природні умови та ресурси, регіони та країни слід використовувати такі інтернет-джерела, як географічні блоги, карти та карти.електроніка (атлас), сайт наукового журналу. Приклади таких онлайн-освітніх ресурсів:

- Карти корисних копалин, сільського господарства, економіки, населення, релігій тощо – <https://www.bouncymaps.com/>;
- Колекція карт світу – <https://worldmapper.org/>;
- України – <http://www.ua-maps.com/>;
- Експедиція Ukraïner – <https://ukraïner.net/>;
- Карти National Geographic – <https://www.nationalgeographic.com/maps/>;
- Світова мапа часу – https://24timezones.com/map_uk.php#/map та ін.

Цікавою формою дослідження та узагальнення навчального матеріалу можуть стати географічні ігри та інтерактивні онлайн-додатки, які сприяють розвитку географічних знань. Наприклад, ігри, в яких учні повинні знайти розташування географічних об'єктів на карті або географічні вікторини, загадки, ігри на асоціації, хмаринки слів. До таких ресурсів належать:

- Wordwall – <https://wordwall.net/uk/>;
- Ребуси українською – <http://rebus1.com/ua/>;
- Seterra – <https://www.geoguessr.com/seterra/>;

Learningapps – <https://learningapps.org/>;

Kahoot – <https://kahoot.com/> та ін.

Для організації роботи в групах доцільно використати такі онлайн-сервіси, як Google Диск, Google Документи, інтерактивні дошки Google Jamboard, Google Keep, Padlet та Miro. Вони створюють численні можливості для особистісного розвитку, стануть незмінними помічниками під час роботи над географічними проектами, допоможуть школярам збирати та обмінюватися інформацією, створювати презентації та звіти. Технології, пов'язані з проектною діяльністю, вимагають від учителя конкретного навчального змісту для учнів, пояснення завдань, способів виконання, вимог до оформлення результатів, бібліографії.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи, проаналізувавши весь викладений вище матеріал, можна зробити такі висновки:

У першому розділі нашого дослідження ми розкрили основні напрямки розвитку освіти в сучасному світі. Для детального з'ясування питання ми проаналізували ряд бібліографічних джерел і наукових публікацій видатних учених ХХІ століття в контексті розвитку сучасної освітньої системи з урахуванням вимог сучасного суспільства. Основні принципи реформування загальної освіти викладені в Концепції Нової української школи. Це низка змін, спрямованих на заміну застарілої системи, яка існувала багато років і потребує негайного оновлення. Проте головна мета – створити школу, де хочеться вчитися, де учні не тільки вбирають знання, а й вміють застосовувати їх у житті. За основу взято міжнародний досвід передових країн, таких як Фінляндія, США, Канада, Норвегія та Польща.

У другому розділі даної магістерської роботи ми досліджували питання використання новітніх методів і підходів до організації навчального процесу в нових школах України. Одним із основних напрямів концепції НУШ є набуття учнями навичок. Для цього навчальний процес має бути організований так, щоб учні не просто сиділи за партами і слухали вчителя, а вчилися активними методами. Тому концепція НУШ пропонує впровадження інтегрованого та проектного навчання. У своїй роботі важливо використовувати креативні та інтерактивні методи та застосовувати технології критичного мислення. Адже це сприятиме тому, що освіта стане більш ефективною та дитиноцентричною, а учні, які вивчають явища з точки зору різних наукових дисциплін, отримають глибоке уявлення про світ.

У третьому розділі ми дослідили особливості викладання географії в умовах Нової української школи. Отже, можна зробити висновок, що в умовах нових тенденцій розвитку географічної освіти (зростає гуманістична роль географії, важливе місце займає суспільна проблематика) необхідно формувати емоційно-

ціннісне ставлення до світу. . в процесі навчання. З цією метою реалізація основних контурів Концепції Нової української школи базується на досвідному формуванні емоційно-ціннісного ставлення до світу під час географічного навчання. Завдяки цьому зміст сучасної географічної освіти стає все більш багатим на ідеї, концепції, етичні настанови та людські цінності. Сьогодні шкільна географія має методичне завдання, пов'язане з усуненням протиріч між розумінням учнями географії як науки, що містить відомості про природне різноманіття географічних територій Землі та реального світу, у курсах, що акцентують увагу на складній природі географічної території. моделей, велика кількість географічних термінів, понять і законів.

У розділі 4 досліджено питання викладання географії в сучасних умовах. Щоб детально вивчити це питання, ми провели серію опитувань мешканців Глибоцької громади, які безпосередньо стосуються освітнього процесу. На основі проведеного дослідження ми визначили, що переважна більшість респондентів вважають навчальні заклади конкурентоспроможними та бездоганно оцінюють їх роботу. Ми також виявили, що уроки географії викладаються на належному рівні, а вчителі зацікавлені в набутті учнями знань і навичок. Важливим питанням є підтримання постійного інтересу учня до предмету, який безпосередньо залежить від мотивації вчителя. Ми зробили ряд рекомендацій щодо покращення викладання географії в Новій українській школі. Перш за все, вчителі повинні мати бажання використовувати технологічні засоби у викладанні предмету, поєднуючи новітні технології з існуючими технологіями. Адже вчителі часто не враховують значення створення всіх необхідних умов для використання інноваційних технологій, вони обирають окремі компоненти, які вважаються найцікавішими. Крім того, в умовах воєнного стану важливо підтримувати стабільний психологічний стан студентів та зосереджувати їхню увагу на пріоритетних напрямках зовнішньої політики України в географічному положенні. поточній політиці в Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базелюк, Н. Розвиток системи педагогічної освіти у Фінляндії в історичній перспективі. Проблеми інженерно-педагогічної освіти, 2012. – С. 37, 300–306.
2. Браславська О., Покась Л. Інноваційна педагогічна технологія як засіб формування методичних компетентностей для роботи майбутнього вчителя географії. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream>.
3. Бутова, В. Соціальні передумови фінських освітніх інновацій. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV (45), 2016. – С. 7–9.
4. Белкіна-Ковальчук О. В. Роль критичного мислення в сучасній освіті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2018. Випуск 52. С. 2019-224. URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_52_53.
5. Вальчук А. Р. Реалізація наскрізних змістових ліній на уроках географії в умовах Нової української школи. Рекомендовано до друку засіданням кафедри методики позакласної та позашкільної роботи Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді (Протокол № 8 від 19 червня 2019 року), 2019. С. 36-39.
6. Використання інтерактивних методів навчання О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук, О. А. Кочубей. , 2016. URL: <http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html>.
7. Вимоги до оцінювання навчальних досягнень учнів основної школи. Міністерство освіти і науки України, 2013. URL: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji/>
8. Вукіна Н. В. , Дементієвська Н. П. , Критичне мислення: як цього навчати. Харків: «Основа»: «Триада +», 2007. 112 с
9. Гадкевич Л. "Інтерактивні технології" Завуч. – 2004
10. Глушко, О. Модернізаційний вимір шкільної освіти у Польщі: ключові тенденції розвитку. Український педагогічний журнал, 2019.

11. Глюдзик Г. Методичні рекомендації щодо викладання предмета «Географія» у 2023/2024 навчальному році URL: https://znayshov.com/News/Details/metodychni_ekomendatsii_shchodo_vykladannia_predmeta_heohrafiia_u_2023_2024_navchalnomu_rotsi
12. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376с
13. Головченко, Г. Витоки та тенденції розвитку медіаосвіти США в історичній ретроспективі. Педагогіка і психологія, 2018 – С. 3 (100), 50–57.
14. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти Міністерство освіти і науки України, 2011. — URL: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/state_standards/
15. Донська І. Як влаштоване інтегроване навчання в Польщі. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/1080-yak-vlashtovane-intehrovane-navchannia-v-polshchi>
16. Дьоміна І. Проектне навчання: коротко про головне URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannya-korotko-pro-golovne/>
17. Іванюк, І. Етапи розвитку комп'ютерно орієнтованого навчального середовища в умовах полікультурної освіти в країнах Європейського союзу. Педагогіка і психологія, 2018 – С. 38–44.
18. Іванюк, І. Формування цифрової компетентності вчителів та учнів у Скандинавських країнах. Педагогіка і психологія, 2019 – С. 69–76.
19. Інтерактивні методи навчання: Навч. посібник. / За заг. ред. П.Шевчука і П.Фенриха – Щецін: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.
20. Конверський А.Є. Критичне мислення. Підручник для студентів вищих навчальних закладів усіх спеціальностей. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.
21. Кравченко, С. Забезпечення якості освіти в США та в Україні: тенденції розвитку. Український педагогічний журнал, 2020 – С. 17–24.
22. Кравцова І. Географія в контексті Нової української школи. Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2021. №33. С. 24-29

23. Кроуфорд А., Саул В. Технології розвитку критичного мислення учнів. Київ: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.

24. Метод кластер в освітньому процесі. Що це таке і як його використовувати? Портал вчителів початкових класів «Урок» - Portal of Primary school teachers. URL: http://www.yrok.net.ua/load/nova_ukrajinska_shkola/prijomi_roboti/metod_klastera_v_osvitnomu_procesi_shho_ce_take_i_jak_jog_o_vikoristovuvati/313-1-0-4593.

25. Митрофанова А., Савіна М. Нова українська школа-основні зміни шкільної освіти для дітей. Архів матеріалів міжнародних наукових конференцій. Квітень 2021. С. 492-495

26. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів : Географія. 6-9 класи. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. — 64 с.

27. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018). – Режим доступу до ресурсу : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

28. Наливайко А. Ю. Що таке інтелект-карти та як їх ефективно використовувати вчителю URL: <https://vseosvita.ua/news/shcho-take-intelekt-karty-ta-iaak-ikh-efektyvno-vykorystovuvaty-vchyteliu-37694.html>

29. Неділя Т. В. , Кміть О. В. Критичне мислення як провідна технологія навчання в НУШ URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7462/1/Критичне%20мислення%20як%20провідна%20технологія%20навчання%20в%20НУШ.pdf>

30. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

31. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібик Н.М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

32. Огієнко, О. Педагогічна освіта Норвегії : генеза і тенденції розвитку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології , 2010 – Р. 4 (6), С. 86–96.

33. Підборський, Ю. & Шапран, О. Фінляндія (Фінляндська Республіка). Реформування і модернізація освітніх систем країн світу XXI століття : монографія. 2018. Розділ 2, 117–137.

34. Пометун О.І., Сущенко І.М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. Київ: Освіта., 2017. – 96 с.

35. Прохорова Л. А., Гришко С. В., Непша О. В. Основні принципи побудови шкільного курсу географії в Україні. In: Особистісно-професійний розвиток учителя Нової української школи: світові освітні практики, український контекст: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з Міжнар. участю, 6-8 черв. 2019 р. ФОП Однорог ТВ, Мелітополь, 2019. С. 214-219.

36. Рач В., Зварич М. Управління проектами. URL: <https://present5.com/upravlinnya-proektami-vikladachi-rach-valentin-anatolijovich-zvarich-marina/>

37. Савенко С. В. Інноваційні методи та прийоми навчання в умовах НУШ URL: <https://vseosvita.ua/library/innovacijni-metodi-ta-prijomi-navcanna-v-umovah-nus-188097.html>

38. Соколенко С. Л. Інноваційні технології Нової Української школи . URL: <https://drive.google.com/file/d/101pfckDoz6QzgtAwewN3m25XKSs4R6X/view?pli=1>

39. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с.

40. Ткаченко, В., Кирієнко, О. Історичний досвід реформування освіти у Фінляндії. Реформа освіти в Україні: інформаційно-аналітичне забезпечення, Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2017.

41. Тягло О. В. Критичне мислення. Харків: «Основа»: «Триада +», 2008. 192 с.

42. Удовиченко І. В. Підвищення якості географічної освіти в контексті вимог до нової української школи. ВВК. 2020. №91. С. 480.

43. Фролов, Д. Інтеграція природничих наук у різних системах освіти: світовий досвід. *Bulletin of Zaporizhzhia National University. Pedagogical Sciences*, 2019. 2 (33), 32–35.

44. Шпарик, О. Концептуальні підходи американських вчених щодо проблеми диференціації навчання та її забезпечення. *Український педагогічний журнал*, 2017. 1, 16–25.

45. Bastedo, M. (2006). *Open Systems Theory*. *Encyclopedia of Educational Leadership and Administration*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 712–713.

46. Kuzmenko, I. (2016). *Modernization of Education as a Condition for Development in Ukraine: A Position Statement*. *Journal of Advocacy, Research and Education*. Vol. 5. URL <http://oaji.net/articles/2016/1704-1461180005.pdf>.